

06 AUG 2009

JUSTISDEPARTEMENTET	
10 AUG 2009	
SAKSNR.:	200802270
AVD./KONT./BEH.:	LOV/ES/VIL
BOK.NR.:	24
ARKIVKODE:	

POLITIET

POLITIDIREKTORATET

Det kongelige justis- og politidepartement
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres referanse
200802270

Vår referanse
2009/00888-11 008

Dato
31.07.2009

Høring - forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

Vi viser til Justisdepartementets høringsbrev av 30. mars 2009 om ovennevnte.

Politidirektoratet har forelagt høringen for samtlige politidistrikt og for Økokrim. Vi har innen fristen mottatt tilbakemelding fra Oslo, Østfold, Troms, Søndre Buskerud, Asker og Bærum, Sogn og Fjordane, Midtre Hålogaland og Gudbrandsdal politidistrikt. Høringssvarene fra underliggende instanser er i noen sammenhenger innarbeidet i direktoratets uttalelse. I andre sammenhenger er det henvist direkte til disse. Svarene fra underliggende instanser følger vedlagt i kopi.

Generelt

Det følger av høringsnotatet at formålet med forslaget er å effektivisere straffesaksbehandlingen og legge til rette for en fleksibel gjennomføring av vitneavhør og enkelte rettsmøter. Det er videre et formål å redusere kostnader, særlig spart reisetid og reiseutgifter for vitner og sakkyndige og for politiet ved fremstilling av siktede ved fengslingsforlengelser, der det er lang vei til rettslokalet.

Politidirektoratet støtter forslaget om permanent innføring av fjernmøter og fjernavhør i straffesaker. Både høringsnotatet og svarene fra underliggende instanser viser at politiet i dag bruker betydelige ressurser til transport og vakt hold i forbindelse med fengslingsforlengelser og annen transport av innsatte. Oslo politidistrikt viser til følgende:

I 2008 gjennomførte arresten i tinghuset 3 605 fremstillinger, jf vedlagte rapport. Samlet kjørelengde for fremstillinger og hovedforhandlinger var 265 552. I tillegg kommer flyreiser. For enkelte varetektsinnsatte er også rømmningsfaren stor. Dette medfører økt vakt hold som igjen medfører økt ressursbruk, herunder innlån av mannskaper fra politiet. I 2008 avga Oslo politidistrikt 4 244 dagsverk fra annen polititjeneste til fremstillinger ved Oslo tingrett. Kostnadene til fremstilling er således betydelige for Oslo politidistrikt.

Østfold politidistrikt bemerker at de særlig ved fengslinger/fengslingsforlengelser ser åpenbare muligheter for å spare ressurser, og uttaler:

Østfold politidistrikt har i den senere tid gjennomgående hatt rundt 100 personer i varetekt til enhver tid, hvilket har bydd på utfordringer både til transport og fremstillinger og store ressurser båndlegges. Mange av de varetektsinnsatte er knyttet opp til alvorlig narkotikasaker

Politidirektoratet

Post: Postboks 8051 Dep., 0031 Oslo
Besøk: Hammersborggata 12
Tlf: 23 36 41 00 Faks: 23 36 42 96
E-post: politidirektoratet@politiet.no

Org. nr.: 982 531 950 mva
Bankgiro: 7694.05.02388

på grensa som krever lang og omfattende etterforskning, og de blir således undergitt varetektfengslinger over et lengre tidsrom. Ved å redusere antall transporter og fremstillinger vil ressurser kunne frigjøres og kunne brukes til andre presserende oppgaver.

Søndre Buskerud viser til at de i likhet med mange andre politidistrikt har varetektfengslede i ulike fengsler i regionen. Til tross for at politidistriktet har en sentral plassering på Østlandet, er kostnadene ved fremstillinger store:

Hvert år utføres cirka 1400 transporter bare ved Søndre Buskerud politidistrikt. Til sammen kjører fremstillingsavsnittet cirka 80.000 kilometer for å fremstille for retten. 8200 arbeidstimer medgår til transport til og fra retten... Frigjøring av transportreiser ved fjernfremmøte, vil gjøre det lettere å få til fremstillinger til lege, tannlege eller andre gjøremål for varetektfengslede, noe som det i dag sjelden er kapasitet til. Det vil også være en gevinst å slippe å binde politiressurser til vakthold i forbindelse med fengslinger – typisk ved rømningsfarlige fanger. Frigjøring av kapasitet til fremstillinger vil også sørge for mer politikraft i det offentlige rom, fordi transporttjenesten kan kjøre ut og hente/inkvirere innbragte/pågrepne fra politipatruljen i på stedet. Dermed slipper politipatruljen å bruke tid på administrativ kjøring til og fra sentralarresten med fanger.

Når det gjelder fjernmøter i fengslingsforlengingssaker uttaler Troms politidistrikt at forslaget vil føre til betydelige besparelser for politidistriktet. I tillegg til innsparingen og sikkerhetsgevinsten som ligger i at siktede ikke trenger å fremstilles, vil forslaget også redusere behovet for bistand fra påtalemyndigheten i andre politidistrikt. Oslo politidistrikt påpeker likeledes at fjernmøter åpner muligheten for at forsvarer og aktor heller ikke trenger å være tilstede i rettslokalet under rettsmøtet. Dette vil igjen gi reduserte kostnader samt redusert tidsforbruk for alle parter.

At ressursbruken er uforholdsmessig stor ved de ulike former for fremstillinger er ubestridt og bør finne sin løsning. Både Søndre Buskerud og Asker og Bærum politidistrikt stiller imidlertid spørsmål ved om lovendringen som foreslått er egnet til dette. Søndre Buskerud politidistrikt uttaler at de er enig i at det ligger et stort potensiale for å spare store ressurser for å sikre tilstedeværelse i rettsmøter ved bruk av ny teknologi, men det betinger rettssikre regler som er tilpasset situasjoner der man kan få største mulig gevinst med minst mulig investering. Politidistriktet bemerker at høringsnotatet beskriver enkelte situasjoner som oppstår relativt sjeldent, mens man savner drøftelse av en rekke situasjoner som både er praktiske i den daglige strafferettspleie og hvor det finnes muligheter til å oppnå gevinster. Som eksempel på situasjoner hvor fjernfremmøte er aktuelt, nevner distriktet dommeravhør i Barnehusene og saker som gjelder vold i nære relasjoner. Søndre Buskerud politidistrikt uttaler følgende:

Ved at domstolen kan tilby fornærmede muligheten for å unngå å treffe gjerningsmannen ansikt til ansikt, vil en antakelig oppnå gevinst i form av høyere oppklaring i disse sakene. En styrker da fornærmedes rettssikkerhet med svært enkle midler. Tilsvarende vil gjelde i saker hvor av andre grunner vitner vegrer seg eller er redde for å forklare seg. Det kan tenkes saker med særlig unge tiltalte/vitner, eller saker om organisert kriminalitet.

Politidirektoratet antar at man vil kunne oppnå besparelse ved en innføring av adgang til fjernmøte ved fengslingsforlengelser, særlig der det er lang vei til rettslokalet. Det bør imidlertid foretas en nærmere vurdering av i hvilke andre situasjoner fjernmøte vil være praktisk og gi ressursmessig gevinst.

Merknader til de enkelte punktene i høringsnotatet

Til punkt 5.2 - Opphevelse av vilkåret om samtykke til fjernmøte i saker om fengslingsforlengelse

Departementet åpner for å fjerne samtykke som vilkår for å benytte fjernmøte i sak om fengslingsforlengelse. Politidirektoratet, i likhet med de politidistrikt som har uttalt seg om spørsmålet, støtter forslaget om å fjerne samtykkekravet.

Oslo politidistrikt uttaler følgende:

Inntil kravet om samtykke fjernes, vil fjernmøter benyttes i liten grad ved Oslo politidistrikt. Dette skyldes at siktede enten samtykker til fortsatt fengsling slik at fengslingsspørsmålet kan behandles som kontorforretning, eller så ønsker han/hun å møte personlig i retten. I tillegg er det å få innhentet et eventuelt samtykke en tidkrevende prosess for politijuristene og svært få samtykker. ... Ved å fjerne samtykkekravet vil man derfor kunne få økt bruk av fjernmøter som igjen vil medføre reduserte kostnader til transport og fremstilling av varetekstinnsatte, bortfall av rømningsfare ved fremstilling samtidig som rettssikkerheten ivaretas.

Midtre Hålogaland politidistrikt uttaler i samme retning:

Vår oppfatning er at dersom krav om samtykke ikke oppheves, vil forslaget, som kostnadsbesparende tiltak, miste mye av sin kraft; særlig i forhold til politidistrikter hvor avstandene og tilhørende kostnader er store. Vi ønsker derfor departementets forslag velkommen.

Det fremgår av høringsnotatet at departementet mener at siktede bør ha en ubetinget rett til å møte fysisk i rettsmøte om fengslingsforlengelse når han eller hun har sittet lenge i varetekt, dvs mer enn 90 dager. Fjernmøte kan da bare avholdes etter siktedes samtykke. Både Oslo og Troms politidistrikt bemerker at det synes noe uklart om forslaget innebærer at siktede må samtykke til fjernmøte ved alle fengslingsforlengelser etter de første 90 dagene, eller kun etter hver periode på 90 dager. Oslo politidistrikt er av den oppfatning at om lovendringen skal ha den ønskede effekt må 90-dagers regelen i § 185 tredje ledd åttende punktum utgå, og påpeker at det er nettopp i sakene med stadig gjentatte fengslingsforlengelser at gevinsten med fjernmøte er størst. Vi viser her til uttalelsen fra Oslo politidistrikt. Troms politidistrikt uttaler i samme retning:

Det er imidlertid en rekke saker der siktede sitter varetektsfengslet langt lengre enn 90 dager, der det ikke er endringer i helsetilstand eller andre forhold som gjør det nødvendig med oppmøte direkte for dommeren. I disse sakene vil forslaget, slik det er utformet – verken med hensyn til sikkerhet (fluktforsøk og lignende) og økonomi – innebære noe vesentlig bedring fra dagens situasjon.

Asker og Bærum politidistrikt bemerker at ”det er i nettopp denne tidlige etterforskningsfasen at det er mest behov for domstolskontroll og behovet for fjernavhør er minst. Altså motsatt av det høringsutkastet legger opp til”.

Troms politidistrikt uttaler at det vil kunne være betenkelig uten videre å frata siktede retten til å møte direkte for dommeren i alle fengslingsforlengelsessaker, og foreslår at regelen utformes slik:

Det samme gjelder for rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen når det på tidspunktet for rettsmøtet er mer enn 90 dager siden det første rettsmøtet der fengslingsspørsmålet ble behandlet, eller mer enn 90 dager siden det ble avholdt rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen der siktede ble gitt adgang til å være tilstede i retten.

Dette vil i praksis innebærer at siktedes gis rett til å møte direkte for dommeren hvert kvartal, mens de mellomliggende rettsmøter vil kunne avholdes med siktede til stede pr. lyd og bilde. Politidirektoratet anser dette som en hensiktsmessig løsning dersom det besluttes at siktede skal ha en ubetinget rett til å møte fysisk i rettsmøte når han har sittet lenge i varetekt.

Når det gjelder saker som kan pådømmes etter straffeprosessloven § 248 (tilståelsesdom), er vi i likhet med Oslo og Troms politidistrikt enig med departementet at man kan åpne for å fjerne samtykke som vilkår for å benytte fjernmøte i. Vi slutter oss til Troms politidistrikt som uttaler:

Det bemerkes videre at forslaget til ny strpl. § 248 synes tenkt utformet slik at det kan avholdes fjernmøte i tilståelsessaker også uten at siktede samtykker til det. Så lenge det grunnleggende samtykkekravet til tilståelsespådommelse opprettholdes, vil siktede kunne gjøre samtykket betinget av at det avholdes ordinært rettsmøte eller trekke tilbake samtykket til pådommelse etter at retten har besluttet fjernmøte. En mener likevel at regelen bør innføres. Begrunnelsen er at den vil klargjøre for den siktede at dersom han skal kunne oppnå fordelene ved tilståelsespådommelse, skal han ikke samtidig kunne legge føringer for hvordan retten skal behandle tilståelsessaken.

Politidirektoratet vil imidlertid påpeke at spørsmålet om fjernavhør i tilståelsessaker er av mindre betydning for ressursbruken i politiet, med unntak av de tilfeller hvor siktede allerede sitter i fengsel eller varetekt. Både Asker og Bærum, Søndre Buskerud og Sogn og Fjordane politidistrikt påpeker at fjernmøte i tilståelsessaker er av liten praktisk betydning, og vil snarere øke ressursbruken i politiet enn å minske denne. Sogn og Fjordane politidistrikt uttaler følgende:

For sikta som ikkje sit i varetekt/ fengsel kan vi ikkje sjå at dei praktiske omsyna bak bruk av fjernavhør gjer seg gjeldande i same grad. I desse sakene er det stort sett ingen vitneførsel, og kun sikta som møter, evt. med sin forsvarar. Det vil som oftast ikkje vera særleg lengre til den lokale domstolen for ein sikta, enn det vil bli til det næraste politihuset med fjernavhørsutstyr for biletoverføring. Såleis kan det stillast spørsmål om det i det heile er særleg kostnadsbesparande å legge opp til slike pådømmingar for sikta som ikkje sit i varetekt. Dette kan i staden binde opp politiressursar som må legges til rette for fjernavhør rundt om på politistasjonar som får slikt utstyr. Ein ser det vidare som viktig at ein sikta må møte opp i domstolen og få saka pådømt av ein dommar i ein rettsal, framfor å gjennomføre rettsmøtet på avstand. Særleg kan dette gjelde for unge lovbrutarar og for tidlegare ustraffa.

Til punkt 5.3 - Fortsatt vilkår om at rettsmøtet ellers vil medføre omkostninger eller vanskeligheter som ikke står i rimelig forhold til betydningen av at siktede møter?

Politidirektoratet er enig i at hovedregelen må være at siktede har rett til å være til stede ved behandlingen av fengslingskjennelsen. Blir samtykkekravet opphevet, er vi i likhet med Gudbrandsdal og Midtre Hålogaland politidistrikt enig med departementet at retten i sin vurdering av om rettsmøtet skal avholdes som fjernmøte, først vurderer kostnadsperspektivet og deretter om fjernavhør vil være betenkelig. Dette vil åpne for en mer fleksibel vurdering knyttet til konkrete saker og forholdene på rettsstedet og fengslingsstedet.

Til punkt 5.4 - Fengsling forvaring etter utlendingsloven

Vi er enig med departementet at de samme grunnene for å ha fjernmøte i sak om fengslingsforlengelser gjør seg gjeldende i sak om forlengelse av fengsling forvaring etter utlendingsloven. Forslaget støttes også av Oslo politidistrikt.

Til punkt 6 - Hvem bør treffe avgjørelse om fjernavhør?

Vi er enig med departementet at det bør tillegges retten å beslutte om fjernavhør m.v skal foretas, herunder at rettsikkerheten til siktede er ivaretatt. Dette støttes også av Oslo, Østfold, Søndre Buskerud og Midtre Hålogaland politidistrikt.

Til punkt 7.3 – Fjernavhør

Oslo politidistrikt bemerker at de har positive erfaringer med bruk av fjernavhør av vitner foretatt ved bildeavhør og gir følgende eksempel på dette:

I en omfattende "Trafficking-sak" i Oslo tingrett med 7 tiltalte, ble det foretatt bildeavhør av 6 vitner i Bulgaria. Norsk politi møtte – med tillatelse fra bulgarske myndigheter – med mobilt utstyr på det aktuelle sted i Bulgaria. Dette fungerte utmerket. Om man skulle ha gjennomført tradisjonelt bevisopptak ved bulgarsk domstol med politi, påtalemyndighet og 7 forsvarere til stede, ville det ha blitt svært kostbart. Å kunne gjennomføre avhør i utlandet under slike forhold vil være et ytterligere argument for å innføre ordningen.

Forslaget om adgang til å benytte fjernavhør støttes av Sogn og Fjordane, Asker og Bærum, Oslo og Søndre Buskerud politidistrikt. Når det gjelder fjernavhør av sakkyndige påpeker imidlertid Søndre Buskerud politidistrikt at i det store flertall av straffesaker er det ingen sakkyndig som skal avgi forklaring, men at det kan tenkes en viss gevinst i et fåtall enkeltsaker, ved at reisetid og reisevei spares.

Asker og Bærum politidistrikt uttaler følgende:

Vi sier oss enig i at fjernavhør vil kunne ha betydelig effekt i saker hvor vitner vegrer seg for å være tilstede i rettssaken ut fra egne opplevelser av sikkerhet. Det samme gjelder for vitner som har uforholdsmessig lang reisevei eller befinner seg i utlandet. Det samme gjelder i forhold til andre vitner og sakkyndige som har vitneplikt under hovedforhandling.

Politidirektoratet støtter den foreslåtte lovendringen om adgang til fjernavhør av vitner og sakkyndige, samt fjernavhør ved bevisopptak. Vi slutter oss til uttalelsen fra Asker og Bærum politidistrikt.

Med hilsen

Ingelin Killengreen

Bente Storruste
Bente Storruste
politiinspektør

Saksbehandler:
Bente Storruste
Tlf: +47 23364223

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

POLITIDIREKTORATET	
06 JULI 2009	
Aktør	Aktusid
08-13	008
Saker	Dok.nr.
09/888	6

MOTTATT
06 JUL 2009

KOPI

Deres referanse

Vår referanse

Dato

2009/00662-2 008

02.07.2009

Høringsuttalelse fra Troms politidistrikt vedrørende forslag om permanente regler om fjermøte og fjernavhør i straffesaker

Det vises til e-post fra politidirektoratet av 16. april 2009 samt til brev fra det Kongelige justis- og politidepartement av 30. mars 2009 med vedlegg hvor det anmodes om en høringsuttalelse fra Troms politidistrikt vedrørende forslag om permanente regler om fjermøte og fjernavhør i straffesaker.

Troms politidistrikt støtter forslaget om permanent innføring av fjermøter og fjernavhør i straffesaker. Fjermøter i fengslingsforlengelsessaker - også uten siktedes samtykke - vil føre til betydelige besparelser for politidistriktet. Ut over innsparingspotensialet som er beskrevet i høringsbrevet, vil en herfra påpeke et ytterligere innsparingspotensiale ved forslaget.

Det er hyppig forekommende at varetektsinnsatte av kapasitetshensyn må sendes til fengsler i andre landsdeler. Ved fengslingsforlengelser bes det regelmessig om bistand fra det stedlige politidistrikt - både i form av tjenestemenn til fremstilling av vedkommende - og i form av at tjenestemenn fra påtalemyndigheten møter i fengslingsmøtet ved den stedlige tingrett.

Innsparingen og sikkerhetsgevinsten som ligger i at siktede ikke trenger å fremstilles er allerede kommentert i høringsbrevet. Men i tillegg kommer at forslaget vil redusere behovet for bistand fra påtalemyndigheten i andre politidistrikt. Færre anmodninger om å aktorere fengslingsaker for andre politidistrikt, vil samlet sett innebære en tidsbesparelse for påtalemyndigheten. Dette vil igjen innebære at det blir frigjort tid til andre gjøremål.

I tillegg til dette kommer at det gjennomgående vil være vanskelig for møtende aktor - i en sak som tilhører et annet politidistrikt - å ha den samme oversikt over saken, herunder oversikt om planen for den videre etterforskningen, som en har over egne saker. Det er derfor grunn til å tro at fengslingsforlengelsesmøter pr. fjermøte, der aktorene kommer fra politidistriktet som etterforsker saken, vil sikre en bedre opplysning av

Troms politidistrikt

Politimesteren, besøk: Grønnegt. 122
Post: Postboks 6132, 9291 TROMSØ
Tlf: 77 69 85 00 Faks: 77 61 04 04
E-post: post.troms@poli.no

fengslingsspørsmålet enn fengslingsforlengelsesmøter der aktor fra det lokale politidistrikt møter etter bistandsanmodning.

En ønsker videre å kommentere forslaget om siktedes rett til fysisk oppmøte i retten etter 90 dagers fengsling. Slik en leser forslaget til ny strpl. § 185 tredje ledd tredje til niende punktum, fremgår det at alle fengslingsforlengelsesmøter, der siktede har sittet fengslet i mer enn 90 dager, uten unntak skal måtte foregå med siktedes tilstedeværelse i retten (med unntak for tilfeller der det er samtykket til kontorforretning).

Det fremgår riktignok i høringsbrevet s. 17 første avsnitt siste setning at "bestemmelsen kommer til anvendelse ved første fengslingsforlengelse etter hver periode av 90 dagers sammenhengende varetekt". Det er mulig at dette er ment som et uttrykk for at man skal ha krav på å få møte direkte for dommeren dersom fengslingsforlengelsen finner sted mer enn 90 dager etter siste fysiske oppmøte i retten. Men dette kommer uansett ikke klart til uttrykk, verken i forslaget til lovtekst eller i høringsbrevet.

En er enig i at det vil kunne være betenkelig å uten videre frata siktede retten til å møte direkte for dommeren i alle fengslingsforlengelsessaker. Det er imidlertid en rekke saker der siktede sitter varetektsfengslet langt lengre enn 90 dager, der det ikke er endringer i helsetilstand eller andre forhold som gjør det nødvendig med oppmøte direkte for dommeren. I disse sakene vil forslaget, slik det er utformet - verken med hensyn til sikkerhet (fluktforsøk og lignende) og økonomi - innebære noe vesentlig bedring fra dagens situasjon.

En foreslår at regelen i stedet utformes slik:

Det samme gjelder for rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen når det på tidspunktet for rettsmøtet er mer enn 90 dager siden det første rettsmøte der fengslingsspørsmålet ble behandlet, eller mer enn 90 dager siden det ble avholdt rettsmøte om forlengelse av fengslingsfristen der siktede ble gitt adgang til å være til stede i retten.

Dette vil i praksis innebære at siktede gis rett til å møte direkte for dommeren hvert kvartal, mens de mellomliggende rettsmøter vil kunne avholdes med siktede til stede pr. lyd og bilde.

En bemerker også at forslaget naturlig nok fokuserer på siktedes adgang til å møte direkte for dommeren. Slik en har forstått definisjonen av et fjernmøte, vil denne også omfatte rettsmøter der f.eks. eksempel aktor er til stede pr. lyd og bilde. En legger imidlertid til grunn at det også i fengslingsforlengelsesmøter, der siktede har krav på å få være til stede i retten, fremdeles vil være adgang for aktor til å møte via lyd- og bildeoverføring.

Det bemerkes videre at forslaget til ny strpl. § 248 synes tenkt utformet slik at det kan avholdes fjernmøte i tilståelsessaker også uten at siktede samtykker til det. Så lenge det grunnleggende samtykkekravet til tilståelsespådommelse opprettholdes, vil siktede kunne gjøre samtykket betinget av at det avholdes ordinært rettsmøte eller trekke tilbake samtykket til pådommelse etter at retten har besluttet fjernmøte. En mener likevel at regelen bør innføres. Begrunnelsen er at den vil klargjøre for den siktede at dersom han

skal kunne oppnå fordelene ved tilståelsespådommelse, skal han ikke samtidig kunne legge føringer for hvordan retten skal behandle tilståelsessaken.

Til slutt påpekes det at henvisningen i det foreslåtte siste ledd i strpl. § 248 til strpl. § 185 tredje ledd tredje til niende punktum vil innebære at det også henvises til forhold som ikke har noen relevans for tilståelsespådommelsen (for eksempel isolasjon, jf. strpl. § 186 a, og rett til fysisk tilstedeværelse etter 90 dager.

Med hilsen

Astrid Elisabeth Nilsen
kst politimester

Elin Nordgård Strand
kst påtaleleder

Saksbehandler:
Øystein Hornvedt

POLITIET

POLITIDIREKTORATET	
07 JULI 2009	
AKTIV	AKSJEKT
08-13	009
Saksnr	Dok.nr
09/888	8

MOTTATT
07 JUL 2009

KOPI

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

Deres referanse
200900888 - 1

Vår referanse
2009/02733-5 008

Dato
01.07.2009

Høring - Forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

Det vises til departementets høringsbrev av 30. mars 2009 vedrørende ovennevnte.

Definisjon av fjernmøte i straffeprosessloven

Når det gjelder definisjon av fjernmøte, er Oslo politidistrikt enig i forslaget om at det vises til tvistelovens § 13-1 annet ledd i de enkelte bestemmelsene eventuelt at det vises til en forskrift der fjernmøte er nærmere definert.

Hvem som bør treffe avgjørelse om fjernavhør

Oslo politidistrikt er videre enig at det fortsatt er retten som skal avgjøre om fjernavhør skal foretas, herunder at rettssikkerheten er ivarettatt for siktede om retten foretar denne avgjørelsen.

Når begjæringen om fengsling/fengslingsforlengelse mottas av retten, må retten først vurdere om rettsmøtet i den konkrete saken kan gjennomføres som fjernmøte. I denne prosessen skal påtalemyndigheten og siktede har rett til å uttale seg. Politiet vil formodentlig gi uttrykk for sitt syn i fengslingsbegjæringen, men siktede må kontaktes av retten. I den forbindelse må retten sette seg inn i saken før avgjørelsen treffes. Avgjørelsen må av hensyn til eventuell transport og fremstilling foreligge i god tid før rettsmøtet.

§ 185 – fjernmøte i fengslingsforlengelser

I dag er det vilkår om samtykke for at fjernmøte kan gjennomføres.

Oslo politidistrikt var med i prøveordningen med videokonferanse. Det vises til uttalelse fra Oslo politidistrikt i forbindelse med evaluering av ordningen, jf høringsnotatet s. 5 og 6. Det som kommer til uttrykk der har fortsatt gyldighet. Inntil kravet om samtykke fjernes, vil fjernmøter benyttes i liten grad ved Oslo politidistrikt. Dette skyldes at siktede enten samtykker til fortsatt fengsling slik at fengslingsspørsmålet kan behandles som kontorforretning, eller så ønsker han/hun å møte personlig i retten. I tillegg er det å få innhentet et eventuelt samtykke en tidkrevende prosess for politijuristene og svært få samtykker.

Oslo politidistrikt

91 Strategisk Stab, besøk: Grønlandsleiret 44, 0190 OSLO

Post: Postboks 8101 Dep, 0032 OSLO

Tlf: 22 66 90 50 Faks: 22 66 87 01

Org. nr.: 961398142

Postgiro: 7694.05.08319

Videre vises det til at Oslo politidistrikt bruker mye ressurser på transport/fremstilling av varetektsinnsatte. I 2008 gjennomførte arresten i tinghuset 3 605 fremstillinger, jf vedlagte rapport. Samlet kjørelengde for fremstillinger og hovedforhandlinger var 265 552. I tillegg kommer flyreiser. For enkelte varetektsinnsatte er også rømningsfaren stor. Dette medfører økt vakthold som igjen medfører økt ressursbruk, herunder innlån av mannskaper fra politiet. I 2008 avga Oslo politidistrikt 4 244 dagsverk fra annen polititjeneste til fremstillinger ved Oslo tingrett. Kostnadene til fremstilling er således betydelige for Oslo politidistrikt.

Ved å fjerne samtykkekravet vil man derfor kunne få økt bruk av fjernmøter som igjen vil medføre reduserte kostnader til transport og fremstilling av varetektsinnsatte, bortfall av rømningsfare ved fremstilling samtidig som rettssikkerheten ivaretas.

Oslo politidistrikt er således enig i forslaget om å oppheve vilkåret om at siktede må samtykke for at man skal kunne gjennomføre et fjernmøte.

90-dagersregelen i § 185 tredje ledd åttende punktum

Hovedregelen er varetektsfengsel i 4 uker i hvert fall inntil dato for hovedforhandling er fastsatt, jf § 185 første ledd.

Oslo politidistrikt er noe usikker på om den foreslåtte lovendring innebærer at det bare er 1., 2., og 3. forlengelse som kan gjennomføres uten siktedes samtykke eller om 1., 2., 3., 5., 6. og 7. osv fengslingsforlengelse kan gjennomføres uten siktedes samtykke. Dette kommer ikke klart frem av lovutkastet. På side 17 første avsnitt siste setning er merknaden at bestemmelsen kommer til anvendelse ved første fengslingsforlengelse etter hver periode av 90 dagers sammenhengende varetekt. Oslo politidistrikt oppfatter at departementet sier det motsatte på side 12 tredje avsnitt andre og tredje setning der det står: *Likeledes mener departementet at siktede bør ha en ubetinget rett til å møte fysisk i rettsmøte om fengslingsforlengelse når han eller hun har sittet lenge i varetekt, dvs mer enn 90 dager. Fjernmøte kan da bare avholdes etter siktedes samtykke.* Her oppfatter vi departementet dit hen at siktede må samtykke til fjernmøte for at dette skal kunne gjennomføres ved alle fengslingsforlengelsene etter de første 90 dagene.

Oslo politidistrikt er uansett av den oppfatning at om lovendringen skal ha den ønskede effekt må 90-dagersregelen i § 185 tredje ledd åttende punktum utgå.

Ved Oslo politidistrikt er det særlig seksjon for organisert kriminalitet som har de fleste fengslingsforlengelsene. Det gjelder først og fremst i store narkotikasaker. Slike saker er som oftest meget omfattende med mange siktede og forgreninger til utlandet. Gjennomsnittlig etterforskningstid i en sak etter straffeloven § 162 3. ledd, anslås til 1 ½ år. Mange av de impliserte i slike saker er utenlandske statsborgere med liten eller ingen tilknytning til Norge. Hovedbegrunnelsen for varetekt vil ofte være fare for unndragelse. Nesten uten unntak blir de siktede sittende i varetektsfengsel til de kan gå over på soning av dom. Man må derfor påregne 18 begjæringer og rettsmøter om fengslingsforlengelse i en 1 ½ års-periode.

Det som er påpekt her i forhold til narkotikasaker, gjelder også i stor utstrekning ved grove ran, drap og voldtekt. Det er nettopp i sakene med stadig gjentatte fengslingsforlengelser at gevinsten med fjernmøte er størst.

§ 185 tredje ledd sjette punktum

I forslaget til § 185 tredje ledd sjette punktum heter det: *"Siktede skal sikres adgang til direkte og fortrolig kommunikasjon med sin forsvarer under møtet."*

I høringsnotatet s.18 fjerde avsnitt er dette kommentert slik: *"Siktede skal ha adgang til fortrolig kommunikasjon med sin forsvarer i fjernmøtet enten de er på samme sted eller oppholder seg på forskjellige steder. Dersom dette ikke lar seg gjøre er fjernmøte aktuelt."* I høringsuttalelsen er det ikke nærmere redegjort for hvordan man tenker seg at kommunikasjonen mellom siktede og forsvarer – under rettsmøtet – rent teknisk og praktisk kan gjennomføres. Dette må avklares nærmere.

Straffeprosessloven § 186a – fengsling med restriksjoner

At det kreves samtykke fra siktede når restriksjoner etter straffeprosessloven § 186a begjæres forlenget, har Oslo politidistrikt ingen bemerkninger til. Vi antar at dette uansett vil dreie seg om et fåtall tilfeller.

Straffeprosessloven § 248 - tilståelsessaker

Oslo politidistrikt er også enig i at tilståelsessaker kan avholdes som fjernmøte.

Utlendingsloven § 37 c tredje ledd – fengsling forvaring

Videre er Oslo politidistrikt enig i at tilståelsessaker kan avholdes som fjernmøte. Det vises for øvrig til våre kommentarer relatert til 90-dagers fengsling.

Straffeprosessloven § 109a – fjernavhør av vitner

Oslo politidistrikt tiltrer den foreslåtte lovendring om fjernavhør av vitner foretatt ved bildeavhør. Ved Oslo politidistrikt har vi positive erfaringer med bruk av slike avhør, og tillater oss å nevne et eksempel på det:

I en omfattende "Trafficking-sak" i Oslo tingrett med 7 tiltalte, ble det foretatt bildeavhør av 6 vitner i Bulgaria. Norsk politi møtte – med tillatelse fra bulgarske myndigheter – med mobilt utstyr på det aktuelle sted i Bulgaria. Dette fungerte utmerket. Om man skulle ha gjennomført tradisjonelt bevisopptak ved bulgarsk domstol med politi, påtalemyndighet og 7 forsvarere til stede, ville det ha blitt svært kostbart. Å kunne gjennomføre avhør i utlandet under slike forhold vil være et ytterligere argument for å innføre ordningen.

Straffeprosessloven § 149a – fjernavhør av sakkyndige

Oslo politidistrikt er enig i den foreslåtte lovendring om fjernavhør av sakkyndige. Dette benyttes for øvrig allerede i enklere saker der det ikke er behov for å ha den sakkyndige til stede under hele hovedforhandlingen.

Straffeprosessloven § 271 - bevisopptak

Oslo politidistrikt tiltrer forslaget.

Straffeprosessloven § 272 – saksforeberedende møte

Oslo politidistrikt tiltrer også dette forslaget.

Oslo politidistrikt finner til slutt grunn til å påpeke at fjernmøter også åpner muligheten for at forsvarer og aktor heller ikke trenger å være til stede i rettslokalet under rettsmøtet. Dette vil igjen gi reduserte kostnader samt redusere tidsforbruket for alle parter.

Med hilsen

Kai Spørkland
Politidoktor

for

Sveinung Sponheim
visepolitimester

Saksbehandler:
Ingrid Cecilie Nesrvold

Tinghuset

2008	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	totalt
Fengslinger	101	198	106	152	159	158	136	180	124	149	145	132	1746
Forlengelser	164	155	196	190	138	103	155	143	130	198	147	137	1859
Hovedforhandling	556	476	402	930	409	439	26	273	291	219	223	199	4467
SUM	821	829	704	1272	706	700	317	596	545	566	515	468	
Total oppdragsmengde	973	1016	899	1492	852	856	441	738	688	733	641	554	9883
Kjøpte kilometer	25510	28111	25978	33934	21159	22613	12756	21783	23270				265552
Innlånte mannskaper	504	487	378	665	239	323	64	270	375		294	248	4244

2009	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	totalt
Fengslinger	152	153	205	151	229								
Forlengelser	146	123	189	210	175								
Hovedforhandling	331	375	316	324	263								
SUM	629	651	710	685	667								
Total oppdragsmengde	880	880	941	873	824								
Kjøpte kilometer	22271	26500	20556	21399	21895								
Innlånte mannskaper	310	408	192	343	262								1515

Sentralarresten

2008	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	totalt
Pågrepc	682	643	567	770		608	707	797	574	623	552	506	7869
Innbrakte	177	176	170	191	160	174	180	203	181	157	151	149	2093
Total	858	819	737	961	767	881	879	1000	755	780	703	655	9962

2009	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August	September	Oktober	November	Desember	totalt
Pågrepc	602	587	698	567	663								
Innbrakte	298	128	157	166	196								
Total	900	715	855	733	859								

Signalering

2008	Januar	%	Februar	%	Mars	%	April	%	Mai	%	Juni	%	
Til signalering	609		668		582		769		645				
Signalerte	467	76.68	476	71.75	449	76.75	598	75.56	443	68.7			
Dim u/signalering													
	Juli	%	August	%	Sept.	%	Okt	%	Nov	%	Des	%	Totalt
Til signalering					568		642				507		7876
Signalerte					389	68.5	448	69.78			367	77.32	5496
Dim u/signalering													2355

T
totalt
2008
=69.61
%

2009	Januar	%	Februar	%	Mars	%	April	%	Mai	%	Juni	%	
Til signalering	640		626		670		588		677				
Signalerte	477	74.53%	453	72.36%	493	73.88%	496	84.36%	516	76.25%			
Dim u/signalering			122		138		102		126				
	Juli	%	August	%	Sept.	%	Okt.	%	Nov.	%	Des	%	

POLITIET

POLITIDIREKTORATET
Postboks 8051 Dep
Besøk: Hammersborggata 12
0031 OSLO

POLITIDIREKTORATET	
24 JULI 2009	
Arkiv: 08-13	Ark.kode: 008
Saksnr: 09/888	Dok.nr: 10

MOTTATT

24 JUL 2009

KOP1

Deres referanse

Vår referanse

Dato

2009/00926-2 008

21.07.2009

200900888-1 Høring - forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

En viser til Riksadvokatens brev av 3. april 2009 vedrørende forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker. Forslaget synes godt gjennomarbeidet og det er åpenbart at det vil være ressursbesparende og vil kunne effektivisere straffsaksbehandlingen.

Særlig ved fengslinger/fengslingsforlengelser ser en åpenbare muligheter for å spare ressurser. Østfold politidistrikt har i den senere tid gjennomgående hatt rundt 100 personer i varetekt til enhver tid, hvilket har bydd på utfordringer både til transport og fremstillinger og store ressurser båndlegges. Mange av de varetektinnsatte er knyttet opp til alvorlige narkotikasaker på grensa som krever lang og omfattende etterforskning, og de blir således undergitt varetektfengslinger over et lengre tidsrom. Ved å redusere antall transporter og fremstillinger vil ressurser kunne frigjøres og kunne brukes til andre presserende oppgaver.

En mener at det bør tilligge retten å beslutte fjernmøte når retten finner det ubetenkelig, dog med de unntak som er nevnt i forslaget der siktedes samtykke forutsettes. Det er ikke uvanlig at siktede ikke samtykker i fengslingsforlengelser for å kunne få en "luftetur" i forbindelse med rettsmøtet. I slike tilfeller kan det være hensiktsmessig og ressursbesparende at retten beslutter at det skal være fjernmøte hvor det er åpenbart at fengslingen vil bli forlenget. Siktede bør som hovedregel ikke kunne motsette seg dette.

Ved fengslinger/forlengelser kan imidlertid ordningen føre til at det blir færre samtykker til kontorforretninger, og således føre til medarbeid for dommer, aktor og forsvarer som da må møte i rettsmøte.

Ordningen med fjernavhør vil åpenbart være tidsbesparende for vitner/sakkyndige med spisskompetanse og som benyttes ofte i rettsapparatet. Disse vil kunne slippe lange reisefråver fra arbeidstedet.

Med hilsen

Thor Bernhard Klepper
visepolitimester

Østfold politidistrikt

Retts- og påtaleenheten, besøk: Sigvat Skaldsgt. 5
Post: Postboks 73, 1701 SARPSBORG
Tlf: 69 11 33 00 Faks: 69 11 33 05
E-post: post.ostfold@politiet.no

Org. nr.: 983 996 078
Bankgiro: 7694.05.11581

POLITIET

Politidirektoratet,
Postboks 8051 – Dep.,
0031 OSLO.

POLITIDIREKTORATET	
17 JUNI 2009	
Arkiv:	08-13
Arkivnr:	008
Saksnr:	09/888
Domnr:	3

MOTTATT

17 JUN 2009

KOPI

Deres referanse
200900888-1 008

Vår referanse
2009/00283-3 516

Dato
15.06.2009

Unntatt offentlighet:
Offl. 13.1 jf fvl 13.1.1

Høring - forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

Det vises til Deres mail av 16.april d.å.

Det vises videre til Justisdepartementets forslag som en i det store og hele kan tiltre.

Formålet med forslaget er å effektivisere straffesaksbehandlingen og legge til rette for en fleksibel gjennomføring av avhør av vitner og sakkyndige og enkelte rettsmøter. Videre å redusere kostnader.

Dette er det behov for og kan ikke være annet enn fornuftig. Teknologien er til stede i fullt monn og denne bør også brukes i straffesaksbehandlingen.

Evalueringen av dagens prøveordning viser at bruk av moderne teknologi er besparende og effektiviserende. En forutsetning er imidlertid at det legges opp til gode rutiner og at disse gjerne kan være etter en mest mulig lik mal og som er utprøvd på forhånd.

Når det spesielt gjelder spørsmålet i p. 5.3 er en enig i at hovedregelen må være at siktede har rett til å være til stede ved behandlingen av fengslingskjennelsen. Bli samtykkekravet opphevet, mener en retten i vurderingen av å benytte fjernmøte først vurderer kostnadsperspektivet og deretter om fjernavhør vil være betenkelig.

Når en gjør ordningen permanent må det være riktig å regulere dette i straffeprosessloven og ikke som i dag i en forskrift

Med hilsen

Kst. politimester

Gudbrandsdal politidistrikt

Retts- og påtalebeten, besøk: Storgata 129

Post: Postboks 956, 2604 Lillehammer

Tlf: 61 05 30 00 Faks: 61 05 32 40

E-post: post.retts-paatale.gudbrandsdal@politiet.no

Org. nr.: 974 761 955

Bankgiro: 7694.05.05255

POLITIET

KOPI

MOTTATT
03 JUL 2009

Politidirektoratet
Bente Storruste

POLITIDIREKTORATET	
02 JULI 2009	
Arkiv	Arkivstase
08-13	008
Saksnr	Dok.nr
09/888	4

Deres referanse

Vår referanse

Dato
25.06.2009

Høyring om fjernavhør/ fjernmøte i straffesaker

I. Fjernmøte ved fortsett varetektsfengsling:

Vi støttar departementet sitt forslag om vilkår for bruk av fjernmøte, og er samd i dei vurderingane og merknadene som går fram av forslaget vedrørende regulering i strpl. § 185 tredje ledd flg.

II. Fjernmøte ved tilståingsdom.

Slik vi forstår forslaget frå departementet, så skal fjernmøte med bileteoverføring kunne nyttast i alle tilståingssaker, jfr også forslag til ordlyd i § 248 nytt siste ledd. Drøftingane til departementet er likevel kun knytt opp til fengslingssakene. Dersom det er meint at fjernmøte ved tilståingsdom kun skal nyttast ovanfor varetektsinsette saknar vi ei presisering/ klargjering av dette. I det vidare vert det lagt til grunn at føresegna om fjernavhør i tilståingssaker er meint å gjelde generelt. Den stadige teknologiske utviklinga vil truleg gjere at utstyr for videokonferansar vert gjort tilgjengeleg i politiet i større grad i framtida, slik at gjennomføring av slike fjernavhør også kan bli eit reelt alternativ.

Omsynet til å spare kostnader gjeld særleg for dei sikta som sit i varetekt på tidspunktet rettsmøtet skal gjennomførast, og for denne gruppa er vi samde i departementets vurderingar om fjernavhør som ei god løysing. Det vert likevel peika på at sjølv om forslaget går ut på at det er domstolen som skal avgjere om rettsmøtet vert halde som fjernmøte, så vil den sikta effektivt kunne torpedere dette ved å trekke samtykket til tilståingsdom. I realiteten vil difor eit samtykke frå den sikta vera naudsynt.

For sikta som ikkje sit i varetekt/ fengsel kan vi ikkje sjå at dei praktiske omsyna bak bruk av fjernavhør gjer seg gjeldande i same grad. I desse sakene er det stort sett ingen vitneførsel, og kun sikta som møter, evt. med sin forsvarar. Det vil som oftast ikkje vera særleg lengre til den lokale domstolen for ein sikta, enn det vil bli til det næraste politihuset med fjernavhørsutstyr for bileteoverføring. Såleis kan det stillast spørsmål om det i det heile er særleg kostnadsbesparande å legge opp til slike pådømmingar for sikta som ikkje sit i varetekt. Dette kan i staden binde opp politiressursar som må legge til rette for fjernavhør

Sogn og Fjordane politidistrikt

rundt om på politistasjonar som får slikt utstyr. Ein ser det vidare som viktig at ein sikta må møte opp i domstolen og få saka pådømt av ein dommar i ein rettssal, framfor å gjennomføre rettsmøtet på avstand. Særleg kan dette gjelde for unge lovbrytarar og for tidlegare ustraffa.

Dersom høvet til å nytte fjernavhør ved tilståingsdom skal gjelde for alle sikta og ikkje berre dei varetektsinnsette, meiner vi omsyn til rettstryggleik og sakens opplysning tilseier at domstolane bør vera tilbakehaldne med å nytte dette i saker der sikta ikkje har krav på oppnemnt forsvarar, og det i tillegg er tale om å idømme ubetinga fengselsstraff. For dei varetektsinnsette vil dette omsynet vera ivaretatt ved at dei allereie har advokatbistand.

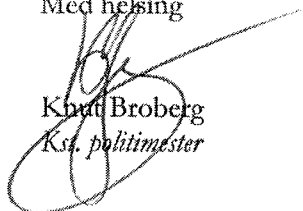
III. Fjernmøte ved fengsling forvaring etter Utlendingslova.

Sogn og fjordane politidistrikt har liten erfaring med slik fengsling, og har ingen kommentarar til forslaget.

IV. Fjernavhør av vitner, sakkyndige og i bevisopptak.

Politiet i Sogn og fjordane er samd i framlegget til lovregulering, og har ingen ytterlegare merknader.

Med helsing

Handwritten signature of Knut Broberg, consisting of a large, stylized 'K' and 'B' intertwined.

Knut Broberg
Kst. politimester

Sakshandsamar:
Lisa Førde Refsnes
Tlf: 57 75 88 51

Kopi til:
Riksadvokaten, pb 8002
Dep, 0030 Oslo

POLITIET

POLITIMESTEREN

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO
Norge

Deres referanse
200802270 ES VIL

Vår referanse
2009/00582-3 008

Dato
2. juli 2009

MOTTATT

06 JUL 2009

POLITIDIREKTORATET	
06 JUL 2009	
08-13	008
09/888	5

KO

FORSLAG OM PERMANENTE REGLER OM FJERNMØTE OG FJERNAVHØR I STRAFFESAKER – HØRINGSUTTALELSE

Det vises til Politidirektoratets oversendelse av 16. april d.å.

Midtre Hålogaland politidistrikt slutter seg i all hovedsak til departementets forslag om å fjerne samtykke som vilkår for unntaksvis å benytte fjernmøte i saker som gjelder fengslingsforlengelser og saker om pådømmelse etter straffeprosessloven § 248. Vår oppfatning er at dersom krav om samtykke ikke oppheves, vil forslaget, som kostnadsbesparende tiltak, miste mye av sin kraft; særlig i forhold til politidistrikter hvor avstandene og tilhørende kostnader er store. Vi ønsker derfor departementets forslag velkommen.

Vi er videre enig i at det overordnede hensyn som bør ligge til grunn for avgjørelset om bruk av fjernmøte/-avhør, er hensynet til sakens fulle opplysning. Blå dette hensyn er avgjørende for ivaretagelsen av siktedes rettssikkerhet, og skal ikke være gjenstand for overveielser av ressursmessig karakter. Slik vi ser det, bringes ikke varetektsaker i noen ny stilling etter 90 dager eller om de også omfatter spørsmål om fullstendig isolasjon. Vi gir derfor ikke vår uforbeholdene tilslutning til begrensningene omtalt i nest nederste avsnitt på side 12 i høringsbrevet. Hensynene til siktede kan på disse punkter ivaretas ved rettens vurdering om hvorvidt fjernmøte er betenkelig eller ikke.

Når det gjelder spørsmålet i høringsbrevets pkt 5.3, er vår oppfatning at man bør unngå en utforming av reglene som vil kunne virke begrensende i forhold til deres formål som er kostnadsbesparelse. Dersom formuleringen i prøveforskriften videreføres, og dette i stor grad setter begrensninger på hvor mange saker som kan avholdes som fjernmøte, bør en annen regelutforming velges. Den fordel man ønsker å oppnå ved å ha det aktuelle vilkåret i lovteksten, nemlig å understreke "at fjernmøte ikke er noe mål i seg selv", oppveier etter vår oppfatning på ingen måte fordelen ved å velge den alternative løsning som departementet skisserer i høringsbrevet. Vi ser heller ikke at en understrekning som nevnt er nødvendig; hovedregelen om siktedes fysiske tilstedeværelse følger av forutsetningsvis av reglene.

Midtre Hålogaland politidistrikt

Politimesteren, besøk: Oysteinsgt. 8
Post: 9480 HARSTAD
Tlf: 77 04 36 00 Faks: 77 04 37 94

Vi er enige i at spørsmål om fjernavhør mv fortsatt bør avgjøres av retten, og legger med det som utgangspunkt til grunn at kostnadsbesparelser vil bli realisert innenfor rammene av de rettsikkerhetshensyn siktede har krav på blir ivaretatt.

Elisabeth Kaas

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 OSLO

POLITIDIREKTORATET	
06 JULI 2009	
AAW	AKTIVIS
08-13	008
Saksnr	Dok.nr
09/888	7

MOTTATT

06 JUL 2009

KOPI

Deres referanse

Vår referanse

Data

2009/00410-2 008

03.07.2009

Høring - forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

Det vises til Justis- og politidepartementets høringsnotat vedr fjernavhør m.v., med s.nr. 200802270.

Politidistriktet har ikke deltatt i prøveprosjektet og våre synspunkter er delvis basert på den evaluering av prøveprosjektet som høringsnotatet beskriver sett opp mot hva vi selv antar ut i fra vår erfaring med straffesaker hvor fjernavhør kan bli aktuelt.

Asker og Bærum politidistrikt ønsker å kommentere spesielt forhold som knytter seg til det vi oppfatter som hovedargumentet for endringsforslaget, jfr. f. eks høringsnotatet pkt. 5.3, andre avsnitt:

"...Formålet med å avholde fjernmøter er å begrense kostnadene forbundet med fengslingsforlengelser, og departementet mener at forholdet mellom kostnader ved fysisk fram møte og kostnader ved fjernmøter må være et styrkende kriterium"

"...Departementet åpner i stedet for at retten i sin vurdering av om rettsmøtet skal avholdes som fjernmøter, tar utgangspunkt i kostnadsperspektivet og deretter vurderer om fjernavhør vil være betenkelig"

Vi savner flere momenter i drøftelsene i høringsnotatet og som trekker i retning av resursbesparelsen vil bli av mindre betydning for politidistriktene, og at slik forslaget foreligger ikke vil få det tilsktede resultat i forhold til dette hovedmålet.

Det er særlig de saksbehandlingsregler det legges opp til som tilsier dette.

Andre momenter for fjernavhør som trekkes frem er vi imidlertid positive til. Særlig momenter knyttet til vitners mulighet til å kunne avgi forklaring under forhold som fremmer sakens opplysning, enten det gjelder frykt og trusselvurderinger, eller den fysiske avstand til domstolen.

Vi ser imidlertid at resursbesparelsen sannsynligvis vil speile politidistriktenes beliggenhet i forhold til både domstol og fengsler.

Asker og Bærum politidistrikt

Politimesteren, besøk: Kjørhovien 33
Post: Postboks 415, 1302 Sandvika
Tlf: 67 57 60 00 Faks: 67 54 86 34
E-post: post.askerogbaerum@politiet.no

Org. nr.: 947 131 613

Samtykke fra siktede

Vi støtter forslaget om at beslutningen om fjernavhør fattes av domstolen, og at det ikke stilles noe krav om siktedes ubetingede samtykke. Etter vårt skjønn vil en løsning hvor dommeren tar beslutningen på en god måte ivareta de rettsikkerhetshensyn som ligger i hovedregelen om at siktede har en rett til å være til stede.

Fengslingssaker

De fleste fengslingssaker berammes kort tid forut for rettsmotet, kanskje til og med dagen før.

Behovet for fortsatt fengsling vurderes kontinuerlig i fengslingsperioden og endelig beslutning om fortsatt fengsling og derved berømmelse av fengslingsmøter skjer som oftest sent i fengslingsperioden.

Det legges opp til at flere aktører, herunder dommere og representanter for påtalemyndigheten, i god tid før fengslingstidens utløp, skal vurdere om fjernavhør er ubetenkelig. Det skal innhentes uttalelser både fra påtalemyndighet og siktede og retten skal treffe en beslutning.

Denne form for saksbehandling vil pålegge, særlig påtalemyndigheten, ekstra arbeid med å forberede spørsmålet for domstolen herunder fremme en begjæring om fjernavhør. Dette får som konsekvens at de relativt omfattende forberedelser som må gjøres for å beslutte fjernavhør vil vise seg overflødige dersom man velger å løslate den pågrepne, eller så arbeidskrevende at det fjerner fokus fra etterforskningen og ledelsen av denne.

Det ligger selvsagt en ressursbesparelse i at siktede ikke fremstilles for domstolen, men arbeidsmengden øker for andre aktører. Dette synes lite kartlagt eller kommentert i høringsbrevet. Det oppleves som uheldig hvis påtalemyndighetens representanter i politiet på denne måten får mindre tid til etterforskningsledelse og "aktivt" påtalearbeid.

I saker hvor fengslingsspørsmålet fremstår som mer "opplagt", vil kontorforretninger være en bedre løsning (krever imidlertid samtykke fra den siktede) og viser seg dessuten svært praktisk. Dette gjelder særlig for de tilfelle hvor varetektsfengslingen varer over flere måneder.

Bruken av unntaket fra fireukersregelen, jfr. strpl. § 185, første ledd, tredje punktum er ikke nevnt i høringsbrevet og vil ofte være en bedre måte, rent resursemessig, å utnytte i større grad. Adgangen til å sette fengslingstiden f. eks til 8 eller 12 uker, er på mange måter tilsvarende begrunnet som adgangen til fjernavhør, nemlig for de tilfelle hvor slik fengslingsfrist fremstår som ubetenkelig, eller som strpl. § 185 formulerer det, "...Dersom etterforskningens art eller andre særlige omstendigheter tilsier at fornyet prøving etter fire uker vil være uten betydning...". Det foreligger altså betydelig adgang i dagens lovverk til å "spare resurser", og hvor hensynet til siktedes rettssikkerhet er ivaretatt.

Det er i høringsbrevet lagt opp til at fjernavhør i fengslingssaker ikke skal kunne skje i de tilfelle hvor siktede har sittet lenge i varetekt. "Lenge" blir i høringsbrevet definert som fengslinger som varer utover 90 dager.

Det er vår oppfatning at det er i nettopp denne tidlige etterforskningsfasen at det er mest behov for domstolskontroll og behovet for fjernavhør er minst. Altså motsatt av det høringsutkastet legger opp til.

Det er i etterforskningens innledende fase særlig spørsmålet om skjellig grunn til mistanke er oppfylt og om politiet viser tilstrekkelig progresjon og har nok resurser på saken til at fengsling lar seg begrunne.

Etter de første 90 dagene vil man som regel ha avdekket om etterforskningen vil bli "langvarig" og/eller om det foreligger omstendigheter som unndragelsesfare, gjentakelsesfare eller bevisforspillelsesfare av lengre varighet. Spørsmål som i liten grad betinger siktedes tilstedeværelse og som i mange tilfeller leder til fengsling utover fire uker, jfr. strpl. § 185, første ledd, tredje punktum som behandlet i avsnittet ovenfor.

Tilståelsessaker

Spørsmål om fjernavhør i tilståelsessaker er av mindre betydning for ressursbruken i politiet, og vil snarere øke ressursbruken enn minske denne. Ett unntak er for de tilfelle hvor siktede allerede sitter i varetekt og må fremstilles av politiet. Det er vår påstand at disse tilfellene er sjeldne og av liten praktisk betydning.

Tilståelsessakene overtas av domstolene etter påtaleavgjørelse og oversendelse fra påtalemyndigheten. Domstolene overtar da all saksbehandling uten politiets involvering herunder innkalling og forkynning. Først etter at dom har falt får politiet på nytt arbeidsoppgaver med blant annet fullbyrding av straff.

Dersom det skal gjøres bruk av fjernavhør i disse sakene og politiet skal bistå med dette, vil dette øke ressursbruken i forhold til dagens ordning.

Det er også slik at tilståelsessaker går i den rettskrets hvor siktede er hjemmehørende, hvilket begrenser behovet for fjernavhør betraktelig og fremstår som lite praktisk

"Resursbegrepet"

Begrepet resurshensyn som et juridisk begrep er problematisk. Hva ligger i dette?

Fra Gjøvik fengsel til Asker og Bærum tingrett er det ca 130 km, eller ca 2 timer å kjøre hver vei. Fra Kongsvinger fengsel til Asker og Bærum tingrett er det ca 110 km eller 1 time og 40 min å kjøre hver vei. Fra Ullersmo fengsel til Asker og Bærum tingrett er det ca 50 km, eller ca 40 min å kjøre hver vei. Dette er de vanligste fengslene våre tjenestemenn henter arrestanter, i tillegg til Oslo og Ila som begge ligger svært nær Asker og Bærum tingrett. I tillegg til reisetiden tilkommer klargjøring for avhenting og trafikale forhold som rushtid. Hvilke av disse eksemplene, om noen, vil tilfredsstillende begrepet "resurshensyn". Mye av denne fremstillingen skjer ved bruk av overtid. I hvilken grad vil det trekkes med i vurderingen?

I perioden 01.04.09 til 15.06.09 hadde politiet i Asker og Bærum 135 forhold loggført under kategoriene:

- Avhenting, Fangetransport, Forlenget fengsling, Fremstilling, Hovedforh. tingrett, Hovedforh. lagmannsrett og Transport

Av disse 135 forholdene var det 18 som bortfalt (eks: vedkommende samtykket i kontorforretning e.l). Politiet i Asker og Bærum bruket bare i mai 2009, 10 dager, 8 timer og 40 minutter i aktiv tid hva gjelder forholdene som nevnt over.

At resursbruken er uforholdsmessig stor ved de ulike former for fremstillinger er derfor ubestridt og bør finne sin løsning. En lovendring som foreslått synes imidlertid som mindre egnet med dette som formål.

Fjernavhør av andre enn den siktede

Vi sier oss enig i at fjernavhør vil kunne ha betydelig effekt i saker hvor vitner vegrer seg for å være til stede i rettssalen ut i fra egen opplevelse av sikkerhet.

Det samme gjelder for vitner som har uforholdsmessig lang reisevei eller befinner seg i utlandet. Det samme gjelder i forholdt til andre vitner og sakkyndige som har vitneplikt under hovedforhandling.

Vi viser her til horingsnotatet.

Med hilsen

Torodd Veding
Politimester

Saksbehandler: Kopi til:
Politadvokat Per Zimmer Riksadvokaten
Tlf:

POLITIET

Politidirektoratet
Postboks 8051 Dep
0031 Oslo

MOTTATT

15 JUL 2009

KOPI

POLITIDIREKTORATET	
15 JUL 2009 ²⁰	
Arkiv 08-13	Arkivkode 008
Saksnr. 09/888	Dok.nr. 9

Deres referanse
JDs høring 200802270 ES VII./an

Vår referanse Kopi fil
200901001-2 Riksadvokaten, postboks 8002 Dep, 0030 Oslo

Dato
13.07.2009

Høringsuttalelse – forslag om permanente regler om fjernmøte og fjernavhør i straffesaker

Det vises til Justisdepartementets høringsbrev av 30. mars 2009. Gjenpart av nærværende uttalelse sendes også Riksadvokaten, jfr hans brev til statsadvokatene og politimesterne av 3. april 2009.

Lovinitiativet foranlediger enkelte bemerkninger. Politimesteren i Søndre Buskerud bruker denne systematikk i det følgende:

- Avsnitt 1 gir en sammenfatning av synspunktene til politimesteren i Søndre Buskerud.
- Avsnitt 2 gjør rede for mer presis terminologi ved bruk av ny teknologi.
- Avsnitt 3 drøfter innvendingene mot høringsnotatet, og gjør rede for en rekke konkrete og praktiske situasjoner hvor det bør åpnes for ny teknologi i effektiviseringshensikt.
- Avsnitt 4 drøfter muligheten for fjernfremmøte for øvrige av sakens aktører
- Avsnitt 5 oppsummerer synspunktene så langt.
- Avsnitt 6 drøfter hvilke konkrete gevinster som kan oppnås – direkte og indirekte – ved mer utstrakt bruk av fjernfremmøte.
- Avsnitt 7 er utkast til generell lovtekst med konkret begrunnelse og kommentar.
- Avsnitt 8 tar opp enkelte særspørsmål knyttet til lagring av elektronisk materiale mv.

1. Sammendrag

Politimesteren i Søndre Buskerud politidistrikt er tilfreds med Justisdepartementets lovinitiativ for å skape permanente regler for fremmøte i retten ved hjelp av ny teknologi (lyd/bilde).

En er enig i at det ligger et enormt potensial for å spare store ressurser for å sikre tilstedeværelse i rettsmøter ved bruk av ny teknologi, men det betinger rettssikre regler som er tilpasset situasjoner der man kan få størst mulig gevinst med minst mulig investering.

Søndre Buskerud politidistrikt

Retts- og påtaleenhet, besøk: Grønland 36
Post: Postboks 1087, 3001 Drammen
Tlf: 32 80 55 00 Faks: 32 80 55 01
E-post: post.sondre.buskerud@politiet.no

Org. nr.: 983998119
Bankgiro: 7694.05.11409

Høringsnotatet – med forslag om til dels kompliserte og detaljerte regler på enkelte snevre områder – skaper alvorlig bekymring for at store investeringer i teknisk utstyr vil medføre en minimal ressursbesparelse og svært beskjeden prosessøkonomisk gevinst. Reglene som foreslås antas uten særlig praktisk betydning i den daglige straffesaksavvikling, og besparelsene vil således ikke stå i forhold til de investeringer i utstyr som gjøres.

Straffeprosesslovens system skiller i dag noenlunde skarpt mellom bevisumiddelbarhet under hovedforhandling og bevismiddelbarhet i andre rettsmøter. Dette skillet er ikke opprettholdt i forslaget. Det er uheldig å endre lovens grunnleggende system uten noen prinsipielt forankret begrunnelse.

Politimesteren i Søndre Buskerud mener utgangspunktet for nye regler må være å vurdere hvilke inngrep teknologi gjør i innarbeidede straffeprosessuelle prinsipper – ikke å detaljregulere en del upraktiske enkeltsituasjoner. Derfor foreslås en generell bestemmelse om fjernfremmøte. En ber departementet vurdere om denne bør gjelde for både straffesaker og sivile saker, jfr avsnitt 8.1.

En er imidlertid helt enig med departementet i at det er domstolen som skal være avveie de ulike hensyn og beslutte fjernfremmøte. Parter eller aktører må ikke få noen «vetorett» mot å anvende ny teknologi der tunge hensyn taler for fjernfremmøte, slik som erfaringen var fra prøveperioden. Dette vil være en av flere suksesskriterier for reglenes anvendelse og effektivitet i straffesakspleien. At domstolen er beslutningsmyndighet uavhengig av partenes ønsker, er situasjonen i Sverige og foreslått som fast regel i Danmark.

Politimesteren i Søndre Buskerud har gått nøye gjennom de øvrige nordiske lands lovregulering på området. Anbefalingen herfra er å styre tett opp mot det lovgivningsarbeidet som er gjort i Sverige. Der synes de kryssende hensyn vel ivaretatt og nøye avveid, gjennom utfyllende forarbeider og en generell og enkel lovtekst som domstolene kan tolke på vanlig måte.

2. Terminologi – valg av begrepet fjernfremmøte

En noterer at departementet sonderer mellom «fjernmøte» og «fjernavhør». I det følgende benyttes begrepet *fjernfremmøte* som et fellesbegrep for alle situasjoner der en part eller aktør deltar i et rettsmøte uten fysisk å være til stede, enten deltakelsen overføres til rettssalen ved kun lyd (i dag ofte kalt «telefonavhør») eller ved lyd og bilde (såkalt «videokonferanse»).

Utgangspunktet for oppmerksomhet rettes altså mot hvordan selve *fremmøtet* skjer for domstolen, ikke hva slags *handling* (avhør, prosedyre mv) som skal foretas. Ved lovregulering antas dette perspektiv mest korrekt og dekkende for de ulike situasjoner som lovregulering skal omfatte.

Begrepet fjernfremmøte understreker at den aktuelle personen møter og deltar i et rettsmøte, men ikke der rettsmøtet geografisk holdes. Ved å bruke termen *fjernfremmøte*, får en frem at det er tale om en annen måte å avgi fremmøte til domstolen på. Slikt fremmøte kan etter omstendighetene enten være en rett eller en plikt.

Termen «fjernmøte» isolert sett leder tanken i retning av mer ordinære fjernmøter som avvikles ved enhver bedrift eller foretak. For domstolens generelle autoritet, og for å

understreke lovens plikter og rettigheter, vil det mer uformelle møtebegrepet være uheldig.

Begrepene *bildeavhør* og *lydavhør* innebærer en språklig begrensning av bestemmelsens saklige virkeområde idet termene indikerer at det skal foretas et *avhør* av et vitne, en part eller en sakkyndig. Det kan tenkes situasjoner i praksis der en part deltar i rettsmøtet ved fjernfremmøte, jfr avsnitt 4. I dette lys blir begrepene *bildeavhør* og *lydavhør* en begrensning i det anvendelsesområdet som antas nødvendig for å nå målet om å effektivisere straffesakskjeden ved bruk av ny teknologi.

Mer treffende vil det være å bruke begrepene *fjernfremmøte med bilde/lyd* for videokonferansesituasjonene, og *fjernfremmøte med lyd* for telefonkonferansesituasjonene.

3. Innvendingene mot høringsnotatets forslag

3.1 Tre hovedinnvendinger

Det er tre hovedinnvendinger mot høringsnotatet, slik det foreligger:

For det første mangler drøftelse av en rekke situasjoner som både er praktiske i den daglige strafferettspleie, og hvor det samtidig finnes muligheter til å oppnå gevinster. Forslaget bygger på enkelte snevre og til dels sjeldent oppstående situasjoner. Millioninvesteringer i teknisk utstyr vil følgelig ikke gi noen merkbar gevinst for partene og aktørene.

Et eksempel hvor fjernfremmøte er høyst aktuelt, er ved dommeravhør i de nye barnehusene, jfr avsnitt 3.5.

Bruk av fjernfremmøte overfor parter/vitner i utlandet er ikke berørt. En viser til den svenske regjeringens proposisjon til Riksdagen om «Ljud- och bildteknik i rättegången»¹ side 86 flg som dekkende for politimesterens syn på disse problemstillingene.

I praksis kan en tenke seg utenlandske vitner som oppholder seg utenfor Riket, hvor en ikke har adgang til å pålegge vitneplikt. I mange tilfeller ønsker imidlertid vitnene å forklare seg for domstolen. Foruten store besparelser på reisekostnader mv, kan domstolene unngå prosess omkring opplesingsadgang av politiforklaringer ved at fjernfremmøte tillates.

I saken omtalt som «Operasjon Tors hammer» i Oslo politidistrikt, var tre litauiske menn tiltalt for voldtekter, ran og vold mv mot litauiske prostituerte kvinner som midlertidig oppholdt seg i Oslo. Et titalls kvinner var fornærmet. Hovedforhandlingen gikk over ni uker, og samtlige fornærmede ble flyfraktet til Norge fra Litauen og fikk dekket oppholdskostnader her. Bare i denne ene saken ville det ved fjernfremmøte ved norsk utenriksstasjon i Litauen vært mulig å spare hundretusener av kroner.

Et annet praktisk tilfelle hvor fjernfremmøte kan gi gevinst i form av bedre opplysning av faktum, er saker som gjelder vold i nære relasjoner.

Straffelovens § 219 er omredigert og en del av lovgivers uttalte ønske om å styrke kampen mot familievold. Ikke sjelden vil fornærmede i disse sakene påberope seg straffeprosesslovens § 122 for å slippe å vitne i retten. Resultatet blir da ofte henleggelse

¹ Heretter Prop. 2004/05:131

etter bevisets stilling. Ved at domstolen kan tilby fornærmede muligheten for å unngå å treffe gjerningsmannen ansikt til ansikt, vil en antakelig oppnå gevinst i form av høyere oppklaring i disse sakene. En styrker da fornærmedes rettssikkerhet med svært enkle midler.

Tilsvarende vil gjelde i saker hvor av andre grunner vitner vegrer seg eller er redde for å forklare seg. Det kan tenkes saker med særlig unge tiltalte/vitner, eller saker om organisert kriminalitet.

I straffeprosesslovens § 284 gis enkelte regler for å beskytte vitner, ved at tiltalte sendes ut av rettsalen, eller sitter et sted hvor fornærmede/vitnet ikke kan iakttta ham. Hensynene og fremgangsmåten som beskrives i Rt 1990 s 1089 og Rt 2002 s 608 antas anvendelige også når det gjelder fjernfremmøte.

Departementet bør vurdere om hensynet til fornærmede/vitner er av en slik art at beskyttelse ved bruk av fjernfremmøte bør angis eksplisitt i selve lovteksten, slik det er gjort i Sverige, jfr rättegångsbalken § 10 tredje ledd nr 2. Der er beskyttelse mot «rädsla» et vurderingstema for å beslutte fjernfremmøte. En antar en tydelig angivelse av et slikt vurderingstema i lovteksten vil være i harmoni med den generelle styrkingen av fornærmedes rettigheter som lovgivningen de senere år har gitt medført. Det vises for øvrig til avsnitt 7.

Spørsmålet om fjernfremmøte i tilståelsessaker drøftet i høringsnotatet. Begjæring om rettslig avhør og mulig tilståelsesdom etter straffeprosesslovens § 248 sendes i dag til den domstol der siktede bor, jfr straffeprosesslovens § 12. Hvis siktede har forgått seg i Drammen, men bor i Halden, sender Søndre Buskerud politidistrikt saken til Halden tingrett for pådømmelse.

Det praktiske behovet for siktedes fjernfremmøte i tilståelsessakene er følgelig ytterst marginalt, og det er vanskelig å se hva slags gevinst som kan oppnås.

Derimot ønsker påtalemyndigheten i enkelte tilfeller å prosedere straffeforslaget i tilståelsessakene. Det gjelder for eksempel saker om barneporno, hvor høyere påtalemyndighet ofte har pålagt politiadvokaten fremmøte. Det er teknisk mulig å prosedere ved fjernfremmøte, jfr avsnitt 4. Men at også partene kan møte via fjernfremmøte er ikke utdypet i høringsnotatet.

Også sakkyndiges rolle drøftes i høringsnotatet. I det store gross av straffesaker, er det ingen sakkyndige som skal avgi forklaring. I et fåtall enkeltsaker kan det imidlertid tenkes en viss gevinst, ved at reisetid og reisevei spares.

Den påviste mangel på praktisk tilnærming til de problemstillingene som er aktuelle i den strafferettslige hverdag, vil være en skranke for effektiviseringshensynet som ligger ønsket om lovregulering.

For det annet antas forslaget til regler å være retsteknisk komplisert, det er flere sett av vilkår for de typesituasjoner som foreslås regulert, og det må gjøres endringer i mange

bestemmelser. Særlig vises til den inngående drøftelsen av fengslingsmøter.

Forslaget synes å bygge på en kasuistisk tilnærming til ulike problemstillinger. Dette anses svært uheldig, i alle fall hvis man søker en effektiviseringsgevinst.

Ikke bare må jurister forholde seg til ny teknikk, som for mange kan fortone seg som uvant, det er også til dels unødvendig detaljerte vilkår for de enkelte situasjonene. Den kasuistiske tilnærmingen vil antakelig føre til at brukerterskelen blir for høy, slik at det blir lettere for partene å la være å benytte seg av de mulighetene som faktisk foreslås.

Også dette er en skranke for det uttalte effektiviseringshensynet.

Politimesteren i Søndre Buskerud anbefaler at lovteksten utformes mer generelt, og at de momenter som nevnes blir relevante å legge vekt på ved avgjørelsen av enkeltspørsmål. En generelt utformet bestemmelse vil også kunne fange opp teknisk utvikling i fremtiden.

En slutter seg til de svenske forarbeidenes syn på dette:

«Utredningen har föreslagit att reglerna görs generella, dvs. att inget sammanträde och ingen kategori deltagare i sig utesluts från reglernas tillämpningsområde. ...

En bestämmelse om vem som skall kunna ha möjlighet att delta genom videokonferens och vid vilka sammanträden kan utformas på så vis att den i detalj räknar upp vissa aktörer som kan delta på det sättet vid särskilt angivna sammanträden. Detta skulle öka förutsebarheten. Nackdelen med en sådan lösning är svårigheten att förutse alla situationer där ett deltagande genom videokonferens i det enskilda fallet alltid skulle vara otänkbart. En sådan detaljerad utformning inbjuder även till motsatsslut som kan vara olyckliga.

Ett annat alternativ är att ge bestämmelsen en generell utformning. Fördelen med en sådan lösning är ökad flexibilitet och större möjligheter att anpassa handläggningen till vad som kan vara lämpligt i det enskilda fallet. Denna utformning är också den som använts i försökslagstiftningen, dock med undantag för tilltalade i vissa fall. Enligt Domstolsverkets utvärdering har den lagstiftningen fungerat väl.

Enligt regeringens mening har en generellt utformad reglering klara fördelar².

For det tredje – og det er kanskje den viktigste innvendingen – savnes en grundig prinsipiell drøfting av forholdet til menneskerettigheter (siktetes rett til å bli fremstilt for en dommer, jfr EMK artikkel 5) og sentrale prinsipper som straffeprosessen er tuftet på.

Relevante prinsipper er muntlighetsprinsippet og bevisumiddelbarhetsprinsippet³ ved

² Prop. 2004/05:131 på side 89.

³ Antakelig er formuleringen *bevisumiddelbarhetsprinsippet* treffende og mer språklig persist. En velger likevel å bruke den innarbeidede termen *bevisumiddelbarhet* i det følgende.

hovedforhandling. Prinsippene er forankret to bestemmelser i straffeprosessloven:

§ 305: «Ved avgjørelsen av hva som anses bevist, tas bare i betraktning de bevis som er ført under hovedforhandlingen»

§ 278: «Hovedforhandlingen er muntlig...»

Det er i lys av disse prinsipper at ny lov må fundamenteres.

Muntlighetsprinsippet blir ikke berørt ved fjernfremmøte, og drøftes ikke. Spørsmålene i det følgende blir:

- Hvilke inngrep gjør fjernfremmøte egentlig i bevisumiddelbarhetsprinsippet?
- Hva betyr fjernfremmøte i forhold til anklagedes rett til å være til stede i retten?

Sistnevnte spørsmål har nær sammenheng med EMK artikkel 5. Mer presist blir spørsmålet om siktede har en rett til fysisk å møte for en dommer, eller om retten er ivaretatt ved at han møter en dommer ved fjernfremmøte. Politimesteren i Søndre Buskerud mener det er tilstrekkelig å vise til den svenske proposisjonen:

«Av [forsøksloven for videokonferanse ved rettergang, *vår arm*] følger att den som deltar i ett sammanträde genom videokonferens skall anses ha inställt sig inför rätten. ... Regeringen gjorde bedömningen att det fanns goda skäl för att låta t.ex. en anhållen delta i en häktningförhandling genom videokonferens, om exempelvis sådan teknik kunde bidra till att det blev möjligt att få till stånd en snabbare handläggning. Regeringens bedömning i denna fråga kvarstår oförändrad. Detta innebär alltså att den som deltar i ett sammanträde genom videokonferens skall anses ha inställt sig inför rätten och att det inte med hänsyn till Europakonventionen eller tekniken som sådan bedöms finnas några hinder mot att besluta om ett sådant deltagande»⁴.

Konklusjonen tiltredes, og en ser ikke at forholdene står i noen annen stilling i Norge.

3.2 Nærmere om fjernfremmøte og inngrep i bevisumiddelbarhetsprinsippet

3.2.1 Hovedforhandling: Bevisumiddelbarhetsprinsippet gjelder

Ved hovedforhandling gjelder bevisumiddelbarhetsprinsippet fullt ut. Så langt det er mulig, skal altså bevisene presenteres i en mest mulig direkte form.

Beviskravet under hovedforhandling etter norsk straffeprosess er at den dømmende rett må være *overbevist* om straffeskyld:

«(10) Et tredje grunnleggende prinsipp om bevis, og som kanskje er det mest kjente, er at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode.

Rimelig tvil skal altså komme tiltalte til gode. Men det er bare den fornuftige og begrunnede tvil som skal komme ham til gode. En viss teoretisk tvil vil foreligge ved vurderingen av nær sagt alle spørsmål i verden, men en slik tvil skal dere ikke bry

⁴ Prop. 2004/05:131 på side 89.

dere om. Dere skal ikke være naive.

Sagt på en annen måte: For at dere skal svare ja på spørsmålene, må dere være overbevist om at tiltalte har gjort seg skyldig i de forhold som spørsmålene beskriver. Det er ikke nok for å være overbevist at dere finner det overveiende sannsynlig at tiltalte er skyldig. Utover dette er det vanskelig å si noe mer generelt om hva som ligger i overbevist.

Noen uttrykker det slik at man skal være sikker. For min del gir dette liten veiledning for tanken. Mange er bare sikre på det de selv har opplevd eller sett, og en slik form for sikkerhet mener man selvfølgelig at ikke gjelder.

For å svare ja må dere være overbevist om at tiltalte er skyldig i de forhold tiltalen gjelder.

...

(14) ... Bevisbedømmelsen beror ofte på en vurdering av flere momenter som hver for seg kan ha ulik bevisstyrke. Det kreves ikke at hvert enkelt moment skal være bevist utover enhver rimelig tvil, så lenge det etter en samlet vurdering av momentene ikke er rimelig tvil om konklusjonen»⁵.

Bevisumiddelbarhetsprinsippet og muntlighetsprinsippet kan ses som grunnleggende forutsetninger for å avklare om beviskravet er oppfylt med tilstrekkelig overbevisning.

Den dømmende rett skal få danne seg et direkte (umiddelbart) inntrykk av den som forklarer seg, for å få best mulig grunnlag for å vurdere forklaringens relevans og vekt i forhold til de bevismessige spørsmål saken gjelder. Muntlighet sikrer muligheten for partene til å eksaminere og krysseksaminere, for å få frem forklaringens sterke og svake sider.

Det vises til Ulf Stridbeck (2005): *Muntlighet ved domstol i Norge* på side 87 og 88:

«I straffesaker skal dommen avsies på grunnlag av en muntlig hovedforhandling der hele bevismaterialet blir forelagt retten i sammenheng. ... Bevisførselen kan tenkes å foregå på den måte at forklaringer som tidligere er avgitt (for eksempel for politiet) blir lest opp for den dømmende rett. Slik er framgangsmåten i Høyesterett. Muntlighetsprinsippetets nære sammenheng med bevisumiddelbarhetsprinsippet vises ved at i de andre domstolene er det gjennomført ikke bare muntlighet, men også *bevisumiddelbarhet*. Det vil si at tiltalte, vitner og sakkyndige skal avhøres direkte av den dømmende rett».

Johs. Andenæs (*Straffeprosess I 2000*) sier det slik på side 16:

«Hovedregelen er at alle vitner som partene vil påberope seg, må avhøres under hovedforhandlingen, selv om de er avhørt tidligere under etterforskningen og forklaringen er gjengitt i dokumentene. ... Det er dette som kalles bevisumiddelbarhetsprinsippet. Bevisene skal føres umiddelbart for den dømmende rett».

Fra høringsnotatet på side 15 hitsettes:

«Bevisumiddelbarhetsprinsippet er et grunnleggende prinsipp i norsk prosess og innebærer at bevisene skal føres direkte for den dømmende rett. Hovedregelen er at

⁵ Rt 2005 s 1353, premiss (10) og (14), utdrag, vår uth.

vitner og sakkyndige skal forklare seg muntlig i retten».

Så heter det videre:

«Fjernavhør vil ikke alltid være en fullgod erstatning for fysisk tilstedeværelse. Selv med bildeoverføring kan det være elementer som kan ha betydning for et vitnes troverdighet eller forklaringen, som ikke kommer frem ved fjernavhør. Typisk er vitnets opptreden og kroppsspråk under forklaringen».

Såfremt fjernfremmøtet overføres til den dømmende rett med lyd og bilde, er det vanskelig å forstå hva departementet her mener. Med lyd og bilde vil det jo nettopp være mulig å studere både kroppsspråk og opptreden, stemmebruk, ordvalg, ansiktsuttrykk og mimikk, fakter, blikk og det øvrige som studeres ved en vanlig vitneforklaring. Med den teknologien som nå skal tas i bruk, overføres knivskarpe bilder og klar lyd.

Med lyd og bilde er hensynet til å overføre sanseinntrykkene hørsel og syn tilstrekkelig ivaretatt. Andre sanseinntrykk, som lukt eller smak, overføres ikke, men er neppe relevant å legge vekt på, og er neppe en del av de faktorer som skal vurderes.

Etter dette innebærer videokonferanser med moderne teknologi et svært beskjedent inngrep i bevisumiddelbarhetsprinsippet. Hensynet til effektiviseringsgevinster sees klart å veie tyngre enn betydningen av det beskjedne inngrepet i bevisumiddelbarhetsprinsippet.

Inngrepet i bevisumiddelbarhetsprinsippet er kanskje større når domstolen regelmessig unnlater å dra på åstedsbefaring der den straffbare handling har skjedd for å danne seg et direkte inntrykk, men i stedet bygger på skisser og stillbilder. Denne unnlattelse er det naturligvis ingen som har bemerkninger til.

Inngrepet i bevisumiddelbarhetsprinsippet blir noe mer markant via fjernfremmøte utelukkende med lyd. Den dømmende rett kan bare høre, men ikke iaktta den fjernfremmøte. Vesentlige elementer for bedømmelse av for eksempel en forklaring kan da gå tapt. Fjernfremmøte har imidlertid i praksis i stor grad vært akseptert til nå, under henvisning til at hovedforhandlinger ellers ville blitt utsatt.

Spørsmålet er være hvor stort inngrep som kan aksepteres i bevisumiddelbarhetsprinsippet, vurdert opp mot ressursbesparelsen fjernfremmøtet med lyd innebærer. Det må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, idet de enkelte situasjoner kan fremtre som ytterst forskjellige. Dette er et tungt moment for å regulere fjernfremmøte med en generell bestemmelse, hvor det nærmere innhold må utvikles gjennom domstolenes praksis.

En slutter seg for øvrig til beskrivelsen som gis i høringsnotatet på side 5: Aktører som har benyttet teknologien, er «komfortable» med denne måten å gjennomføre rettsmøter på. Noe av den uro og skepsis som enkelte høringsinstanser har gitt uttrykk for, er antakelig bygget på at en ikke noen særlig erfaring med denne nye teknologien. Uroen antas å avdempes ved praktisk bruk.

Yngre generasjoner er nok mer komfortabel med den nye teknikken som nå fases inn, enn de mer etablerte. Via chattekanaler som MSN, Skype med flere, er det innarbeidet å snakke sammen med lyd og bildeoverføring fra pc til pc.

3.2.2 Særlig om personkretsen som kan fjernfremmøte og adgang til fjernfremmøte for tiltalte

Personkretsen som kan møte ved fjernfremmøte, eller hva slags type rettsmøte hvor fjernfremmøte kan skje, bør ikke begrenses i loven. En slutter seg til den svenske preposisjonens synspunkter på dette:

«Regeringen anser således att bestämmelser om videokonferens bör vara utformade så att **ingen kategori av personer helt utesluts från möjligheten att delta vid ett sammanträde via videolänk**. Detta bör gälla oavsett vilken fråga som skall behandlas vid sammanträdet»⁶.

Et sentralt spørsmål blir da om en tiltalt i hovedforhandling kan møte ved fjernfremmøte. Her vil både muntlighetsprinsippet og bevisumiddelbarhetsprinsippet slå inn, og antakelig vil generelle rettssikkerhetshensyn også måtte få vekt.

Problemstillingen blir om det er et absolutt krav at han fysisk er i rettssalen, eller om fremmøte kan skje på annet sted og med teknisk overføring av lyd og bilde. Med andre ord: Er tilstedeværelse gjennom fjernfremmøte tilstrekkelig?

I Sverige er det spørsmålet besvart bekreftende, jfr lovteksten i rättergangsbalken § 10 siste ledd:

«Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring skall anses ha inställt sig inför rätten».

Med andre ord: Om vilkårene for fjernfremmøte for øvrig er til stede, og hensynene taler for slik gjennomføring, regnes alle aktører som møtt i rettssalen selv om man fysisk ikke er til stede.

Ved at en anbefaler lovregulering gitt en generell karakter, bør det i lovteksten ikke være skranker for hvem som kan fjernfremmøte. Heller ikke tiltalte bør avskjæres en slik mulighet. Om det sier den svenske preposisjonen:

«Det framstår vidare som vanskligt att utesluta någon som skall uppträda inför rätten från att använda tekniken, vare sig generellt eller vid behandling av vissa frågor. Att vissa kategorier av deltagare vid sammanträden av viss karaktär som regel inte bör delta genom videokonferens utgör inte tillräckliga skäl för att direkt i lag förbjuda sådant deltagande. Detta gäller även misstänkta och tilltalade som är frihetsberövade»⁷.

Hensynene har relevans også i Norge, og situasjonene er ikke upraktiske. En ganske vanlig situasjon er at tiltalte bor på en kant av landet, og hovedforhandlingen er berammet ved en tingrett på en annen kant av landet.

⁶ Prop. 2004/05:131 på side 90, vår uth.

⁷ Prop. 2004/05:131 på side 89.

Intuitivt vil nok svaret fra mange rettsanvendere være nei til fjernfremmøte for tiltalte, og muligens vil tradisjonelt forankret argumentasjon fremheves med større styrke enn moderne kunnskap om fjernfremmøteteknologi. Her som ellers vil en tilrå at loven ikke stenger for at domstolen kan foreta en konkret vurdering av hensynene for og imot i hver enkelt sak.

Om hovedforhandlingen skal gå over flere dager, og gjelder alvorlige forhold, må konklusjonen på vurderingen nokså ofte bli nei. Men hva da med det store antall saker som gjelder enkle forhold, som fremmes til hovedforhandling?

Følgende praktiske situasjon belyser problemstillingen:

En person fra Trondheim får et forseelsesforelegg på 5000 kroner fra Rogaland politidistrikt for en handling begått i Stavanger. Verken faktum eller juss byr på særlige utfordringer. Han nekter å vedta forelegget. Påtalemyndigheten oversender saken til Stavanger tingrett med anmodning om hovedforhandling, hvor forelegget trer i stedet for tiltalebeslutning, jfr straffeprosesslovens § 268. Hovedforhandlingen berammes.

Skal den Trondheimstiltalte da pålegges å møte i Stavanger, med de arbeidsmessige og kostnadmessige konsekvenser det medfører?

Eller kan det tenkes at han kan fysisk møte hos politiet eller domstolen på hjemstedet, og fortsatt være tiltalt i Stavanger tingrett med de besparelser det innebærer?

Teknologien setter ingen begrensninger, muntlighetsprinsippet er ivaretatt, og en slik løsning vil være klart ressursbesparende. I disse tilfellene bør det være adgang til at tiltalte kan møte ved fjernfremmøte. Tilsvarende må gjelde enkle saker der påtalemyndigheten har tatt ut tiltale, men hvor faktum og juss fremstår som kurant, det foreligger store kostnader ved fysisk fremmøte, og ingen andre betenkeligheter foreligger.

Høringsnotatet nevner en konkret sak av liknende karakter på side 4, der alternativene enten var å pådømme saken i tiltaltes fravær i medhold av straffeprosesslovens § 281 eller tillate at han møtte via fjernfremmøte. I den situasjonen er gode grunner for å si at fjernfremmøte gav større rettssikkerhet enn pådømmelse uten noen form for tilstedeværelse. Tilsvarende er det god grunn for å si at et fjernfremmøte med lydoverføring ville vært bedre enn manglende fremmøte.

3.3 Andre rettsmøter: Unntak fra bevisumiddelbarhetsprinsippet

Straffeprosesslovens systematikk skiller mellom rettsmøter til avgjørelse av skyld og straff på den ene side, og andre rettsmøter på den annen side. Men «andre rettsmøter» menes i praksis fengslingsmøter, avgjørelse av besøksforbud, saksforberedende rettsmøter i medhold av straffeprosesslovens § 272 mv.

Utenfor hovedforhandling gjelder ikke bevisumiddelbarhetsprinsippet. Det vises til Johs. Andenæs (*Straffeprosess I 2000*) på side 186. Det blir da ikke nødvendig å vurdere fjernfremmøtets inngrep i bevisumiddelbarhetsprinsippet

Siktede har likefullt rett til å være til stede i rettsmøtet. Som nevnt i avsnitt 3.1, må han regnes som til stede ved fjernfremmøte.

Høringsnotatet legger opp til et avvik fra gjeldende lovsystematikk, men argumentasjonen

for å fravike lovens etablerte system virker ikke overbevisende. Faremomentet blir da at skillet mellom bevisumiddelbarhetsprinsippet og de tilfellene der bevisføring skjer ved middelbarhet blir utvisket og diffust, noe som skaper et retts teknisk problem og uthuler sementerte prinsipper.

At pågrepelse og varetekt er et inngripende tvangsmiddel, er udiskutabelt. Men antakelig føles frihetsberøvelsen mer inngripende i tiden før fremstilling for tingretten, idet siktede da sitter isolert i en politiarrest. Etter gjeldende regelverk kan siktede sitte i inntil 72 timer før han må fremstilles for retten.

En ser ikke grunn til å sondre i loven mellom førstegangsfengslinger og refengslinger. De noe ulike hensyn må vurderes ved hjelp av en generelt utformet bestemmelse.

Førstegangsfengslingen står i en noe særlig stilling fordi det er første gang retten skal ta stilling til fengslingsvilkårene. Ofte oppholder da siktede seg i politiets arrest, som gjerne ligger i rimelig kjøreavstand til domstolen.

Men det kan være situasjoner hvor siktede selv ønsker å fjernfremstilles, og ingen andre momenter taler avgjørende imot. Han ønsker for eksempel å unngå stor medieoppmerksomhet i rettssalen. Svært lang kjørevei til domstolen kan også tenkes å være et argument.

Her som ellers vil vurderingen bero på de generelle momenter som gjør seg gjeldende for og imot fjernfremmøte, og et forbud mot å gjennomføre førstegangsfengslinger i loven vil være u hensiktsmessig.

Det er ved refengslingene gevinstpotensialet fremstår som et særlig tungt moment i favør av fjernfremmøte. Etter førstegangsfengslingen blir han plassert i varetektsfengsel, som svært ofte ligger langt unna domstolen som fengslet ham.

Hvis det foreligger anke over fengslingskjennelsen, og lagmannsretten uttaler seg om forholdsmessighet av fengslingen utover den aktuelle fengslingsperiode, kan dette også være et moment som taler for fjernfremmøte ved refengsling.

En ikke upraktisk situasjon er at påtalemyndigheten gjør rede for en plan om å holde en gjentangerkriminal i varetekt frem til hovedforhandling. Hovedforhandlingen ligger lenger frem i tid enn standardfengslingen på fire uker. Lagmannsretten uttaler da at det ikke vil være uforholdsmessig med fengsling frem til hovedforhandling. I praksis vil da neste fengslingsdommer i stor grad måtte bygge på det overordnet domstol har lagt føring på.

For å sikre siktedes interesser i sterkest mulig grad, og sikre tilstedeværelse så langt det er virtuelt mulig, bør fjernfremmøte i fengslingssakene skjer ved både bilde og lyd, noe fengslene etter hvert er i stand til å legge til rette for ved investering i teknisk utstyr. En slutter seg således til departementets vurdering om dette i høringsnotatet på side 18, men finner ikke grunn til å regulere fengslingssituasjonene særskilt i loven.

Hensett til politimesterens syn på behovet for en generelt utformet regel, finner en ikke foranledning til å drøfte detaljreguleringen som høringsnotatet legger opp til om

fengslingslengde, fjernfremmøte ved restriksjoner mv.

3.4 Særlig om bevisopptak, jfr straffeprosesslovens § 270 jfr § 237

På siden for lovregulering av fjernfremmøte, ligger muligheten for å utnytte ny teknologi ved bevisopptak. Dagens regler stenger ikke for bruk av lyd og bilde, men for fullstendighetens skyld skal en tillate seg enkelte bemerkninger.

Bevisopptak i tradisjonell forstand gjøres ved at vitnet forklarer seg, det foreligger kontradiksjon, og det nedtegnes protokollat. Et slikt protokollat kan på visse vilkår leses opp under hovedforhandlingen. Det må være på det rene at bevisopptak i denne form innebærer et markant inngrep i den dømmende retts bevisumiddelbarhet, et inngrep lovgiver har valgt å akseptere.

Ved bruk av ny teknologi, ligger forholdene til rette for at bevisumiddelbarhet nå kan sikres fullt ut ved bevisopptak, ved at rettsmøtet sikres ved lyd og bilde. Den dømmende rett vil da kunne observere vitnet/fornærmede under avspilling av opptaket, noe som ikke skjer under de tradisjonelle bevisopptak. Slik sett vil bruk av ny teknologi innebære en styrking i bevisumiddelbarhetsprinsippet for den dømmende rett.

Særlig i forhold til økende internasjonalisering av strafferetten og organisert kriminalitet over landegrensene kan en tenke seg at bevisopptak ved bruk av ny teknologi vil aktualisere seg i større grad enn nå.

Bevisopptak har også en side mot fjernfremmøte, når bevisopptaket gjøres uten at vitnet/fornærmede fysisk er til stede der opptaket skjer. En kan for eksempel tenke seg at vitnet befinner seg i utlandet.

Et særlig spørsmål som reiser seg, er om det skal gjennomføres et til dels tidkrevende protokollat under selve bevisopptaket, eller om rettens kontorpersonale skal skrive ut bevisopptaket fra lyd/bildefilen i ettertid.

Det siste fremstår som klart mest kostnadsbesparende, idet utskrivning da kun legger beslag på den kontoransattes tid. Ved protokollat i rettsmøtet, oppstår gjerne pauser for partene, mens retten dikterer det som allerede er sikret ved lyd/bilde. En kan også lett tenke seg at det kan oppstå tvist om nyanser i protokollatet, når det faktisk passerte er dokumentert ved lyd og bilde.

3.5 Særlig om utenrettslige avhør ved barnehusene

Det er de siste årene opprettet flere regionale barnehus, som blant annet skal gjennomføre utenrettslige dommeravhør. Disse ligger ofte langt unna den tingretten som skal gjennomføre avhøret. Søndre Buskerud politidistrikt er representert i prosjektgruppa som etablerer barnehuset i Oslo, og vil sokne til det barnehuset. Fra prosjektrapporten av 1. juli 2009 sendt til politidirektoratet hitsettes fra side 11:

«Det er forventet en økning i antall dommeravhør framover. Dette skyldes bl.a at lovgiver har hevet aldersgrensen for dommeravhør fra 14 år til 16 år fra juli 2008 og at det er økt oppmerksomhet mot vold i nære relasjoner (familievold) både i berørte fagetater, riksadvokaten, interessegrupper og media, se 5.2.1. Man må påregne at et større fokus på seksuelle overgrep og vold, resulterer i at flere saker blir avdekket og

anmeldt».

Det foreligger gode grunner til å sondre mellom de aktører som har direkte kontakt med barnet på den ene siden, og de som deltar uten kontakt med barnet på den annen. For sistnevnte gruppe (dommer, forsvarer, anklager), kan innslusing av fjernfremmøteutstyr medføre en betydelig ressursgevinst, ved at disse aktører ikke fysisk reiser til barnehuset.

Det hitsettes fra rapporten på side 16:

«Det antas ikke være noen fornuftig grunn til å forflytte dommer, advokat og anklager til det enkelte barnehus, så lenge aktørene ikke skal møte barnet direkte. Aktørene bør derfor forbli ved den lokale tingrett, mens den særlig kyndige avhører, eventuelt verge og bistandsadvokat, fysisk må reise til barnehuset. På den måten kan lovgiver bidra til å forenkle gjennomføringen av avhør av barn, og det vil bli lettere å benytte barnehusene etter intensjonen. At aktørene slipper reisetid/reisevei, antas å fremme interessen for å bruke barnehusene. Særlig i Nord-Norge antas en slik ordning å medføre betydelige besparelser».

Barnehusene har den nødvendige teknikk for å sette seg i forbindelse med domstolene pr videokonferanse.

Om en politiadvokat fra Kongsberg politistasjon skal reise til barnehuset i Oslo, medgår cirka ett dagsverk. Også ett dagsverk medgår for dommeren ved Kongsberg tingrett, samt for en lokal forsvarer. Ved at dommeravhør gjøres som fjernfremmøte i forhold til domstolen, er mer enn to dagsverk spart ved ett avhør.

En er kjent med at enkelte tingretter vegrer seg for å ta i bruk barnehusene, begrunnet med reiseavstand. I stedet berammes dommeravhøret ved domstolen, som tidligere. I lys også av vurderinger til barnets beste, bør lovgiver legge til rette for at barnehusene benyttes etter sin hensikt når det gjelder dommeravhør.

Videre vil staten spare betydelige ressurser ved at avhøret sees som fjernfremmøte med lyd og bilde ved barnehuset. Både påtalemyndighet, domstol og forsvarer vil nyte godt av denne besparelsen. Besparelsen vil bli større dess lengre reiseveien til det regionale barnehuset er.

4. Særlig om fjernfremmøte for sakens profesjonelle parter

Ny teknologi åpner også mulighetene for at partene fysisk kan sitte på ulike geografiske steder. Teknisk sett kan rettsmøtet holdes i rettssalen, mens forsvarer eller anklager ikke fysisk er til stede. Denne problemstillingen er i liten grad berørt i høringsnotatet, men vil kunne ha stor praktisk betydning, særlig i rettsmøter forut for hovedforhandling.

Praktisk her er for eksempel en statsadvokat fra Tromsø som skal delta i et saksforberedende rettsmøte i Øst-Finnmark tingrett i Vadsø (avstand 791 km hver vei), eller en forsvarer fra Oslo som skal delta i et rettsmøte til behandling av besøksforbud i Hallingdal tingrett (avstand 172 km hver vei). Et annet praktisk tilfelle er at en politiadvokat fra Søndre Buskerud politidistrikt nå kan få mulighet til å prosedere et straffeforslag i Kristiansand tingrett (280 km hver vei), når tilståelsessaken er oversendt dit for pådømmelse, jfr straffeprosesslovens § 248 jfr § 12.

I Søndre Buskeruds distrikt er det tre domstoler: I Drammen (Drammen tingrett), i Hokksund (Eiker, Sigdal og Modum tingrett) og i Kongsberg (Kongsberg tingrett). Ved vaktturnus for jourhavende politiadvokat, hender det at politiadvokaten fysisk er i Drammen, men skal gjennomføre et fengslingsmøte i Kongsberg tingrett. Det innebærer en reisetid på en time hver vei. Ved anklagerens fjernfremmøte i Kongsberg tingrett, spares altså to arbeidstimer og transportutgiftene.

Et særlig spørsmål er forsvarers plass under fengslingsmøter når siktede møter ved fjernfremmøte. En legger til grunn at forsvarers fysiske plassering i stor grad bør bero på siktetes ønske, og en ser ikke nødvendigheten av å lovregulere advokat/klientforholdet. For det tilfellet at siktede er i fengselet og forsvarer er i tingretten, kan advokatsamtaler løses ved at retten tar hyppigere pauser og siktede/forsvarer kommuniserer via videokonferanseutstyret.

5. Delkonklusjon

Mot dette brokete bakteppe av ulike praktiske og forskjellige situasjoner hvor ny teknologi kan benyttes for å gi en betydelig effektiviseringsgevinst, er det svært vanskelig å bifalle den kasuistiske lovgivningsteknikken på enkelte snevre områder som høringsnotatet legger opp til.

Som nevnt antas kompliserte detaljregler i seg selv å være en skranke for at rettsanvendere benytter seg av de investeringene som er gjort i ny teknologi.

I praksis antar en at ved vedtakelse av reglene det legges opp til i notatet, står en igjen med millionutgifter på teknisk utstyr, men uten å kunne påvise gevinster av betydning.

En understrekes atter behovet for fleksible og enkle regler, hvor avgjørelsen treffes etter en avveining av de ulike hensyn som gjør seg gjeldende i den konkrete saken.

Etter til nå å ha vurdert ulike praktiske situasjoner hvor ny teknologi kan benyttes uten store inngrep i partenes rettigheter, og argumentert for en generell lovbestemmelse, vil en gå over til å påpeke hvilke – til dels betydelige – besparelser og gevinster som fjernfremmøte kan innebære.

6. Gevinstpotensiale ved fjernfremmøte

6.1 Innledning

Hvilken kostnad et fysisk rettsmøte innebærer i forhold til fjernfremmøte, bør være en sentral faktor ved vurderingen av om fjernfremmøte skal tillates, og det bør angis som et vurderingstema i lovteksten.

Det vises til den svenske proposisjonen, som en mener utdyper vurderingstemaet presist:

«Det finns situationer där en parts fysiska närvaro i rättssalen inte är nödvändig samtidigt som en sådan inställelse skulle medföra kostnader eller olägenheter eller på annat sätt hindra ett effektivt resursutnyttjande som inte står i rimligt förhållande till betydelsen av att parten infinner sig i rättssalen»⁸.

⁸ Prop. 2004/05:131 på side 91.

«Kostnad» må ikke her nødvendigvis forstås som krav til en konkret pris for reiseutgifter i hver enkelt sak; en må se kostnad som bidrag til en samlet prosesskostnad i et større perspektiv. Også tidsforbruk ved fysisk fremmøte versus fjernfremmøte må inngå ved vurdering av kostnad.

Motstykket til en kostnad er en gevinst. En skal nå gå gjennom de praktisk viktigste områdene hvor en kan oppnå gevinst ved bruk av utstyr for fjernfremmøte.

6.2 Gevinster for politiet og politiets transporttjeneste

Søndre Buskerud politidistrikt har – som mange andre politidistrikt – varetektsfengslede i ulike fengsler i regionen. Politidistriktet her er relativt heldig stilt, ved sentral plassering på Østlandet. Situasjonen for mange andre politidistrikter er til dels mer krevende og utfordrende når det gjelder reiseavstand og reisetid. I Nord-Norge er det reiseavstanden som ofte er utfordringen, på Vestlandet kan det være fergeforbindelser og båtforbindelser som krever ressurser.

Kostnadene ved fremstillinger her ved distriktet er likevel et formidabelt ressursluk. Til illustrasjon skal nevnes:

- *Fremstilling fra Ringerike fengsel til fengslingsmøte i Drammen tingrett:*
To tjenestemenn og ett kjøretøy bindes opp for fire timer pluss varigheten av rettsmøtet.
Totalt medgår cirka ett dagsverk pluss driftsutgiftene for kjøretøyet.
- *Fremstilling fra Kragerø fengsel til fengslingsmøte i Drammen tingrett:*
To tjenestemenn og ett kjøretøy bindes opp for tolv timer pluss varigheten av rettsmøtet.
De kjører ned til Kragerø, henter siktede, kjører til Drammen, avventer rettsmøtet, kjører ned til Kragerø med siktede og deretter tilbake til Drammen.
Totalt medgår cirka tre dagsverk pluss driftsutgiftene for kjøretøyet.

Hvert år utføres cirka 1400 transporter bare ved Søndre Buskerud politidistrikt. Til sammen kjører fremstillingsavsnittet cirka 80.000 kilometer for å fremstille for retten. 8200 arbeidstimer medgår til transport til og fra retten.

Ved mindre sentralt plasserte politidistrikter – særlig i Nord-Norge – er situasjonen atskillig mer ressurskrevende.

En merker seg at Oslo politidistrikt bruker om lag 100 millioner kroner årlig på fangetransport, jfr høringsnotatet på side 4.

Dette er tankevekkende kostnader.

Frigjøring av transportkapasitet ved fjernfremmøte, vil gjøre det være lettere å få til fremstillinger til lege, tannlege eller andre gjøremål for varetektsfengslede, noe som det i dag

sjelden er kapasitet til. Dette må sees som en gevinst for den siktede.

Det vil også være en gevinst å slippe å binde politiresurser til vakthold i forbindelse med fengslinger – typisk ved rømningsfarlige fanger.

Frigjøring av kapasitet til fremstillinger vil også sørge for mer politikraft i det offentlige rom, fordi transporttjenesten kan kjøre ut og hente/inkvirere innbragte/pågrepne fra politipatruljen på stedet. Dermed slipper politipatruljen å bruke tid på administrativ kjøring til og fra sentralarresten med fanger.

Dette får særlig betydning for politikraften i distriktene. Når Lensmannen i Rollag må pågripe en person i sin teig, har han 90 kilometers kjøring til sentralarresten i Drammen, og tilsvarende hjem igjen. Det vesentlige av arbeidstiden går da med til administrativ kjøring, og ikke aktiv polititjeneste.

Om transporttjenesten i stedet har kapasitet til å kjøre ut til lensmannen, vil lensmannen kunne opprettholde polititjenesten i sitt distrikt.

På landsbasis er det god grunn til å tro at politikraften i distriktene vil bli vesentlig styrket som en indirekte konsekvens av mer bruk av fjernfremmøte.

6.3 Gevinstpotensiale for straffesakens aktører

For påtalemyndigheten vil gevinsten særlig merkes ved deltakelse i rettsmøter utenbys, og ved dommeravhør gjennomført ved barnehusene.

Men det er også en annen gevinst av mer samfunnsmessig betydning, nemlig at flere saker bevismessig vil ligge bedre an og vil bli bedre belyst ved fjernfremmøte.

Særlig antas det å gjelde saker om vold i nære relasjoner, enkelte voldssaker, samt saker som gjelder seksuallovbrudd.

I familievoldssaker er tiltalt og fornærmet i en så nær relasjon at fornærmede kan be seg fritatt fra vitneplikt med hjemmel i straffeprosesslovens § 122. Ofte er det frykt for mulige konsekvenser av vitneforklaring som angis som grunn til at vitnefritaket påberopes.

Høyesterett har uttalt om kompleksiteten i disse sakene:

«Sentralt i vurderingen av hvor straffverdig forholdet er, blir ikke bare hvor grove voldshandlingene er, men også mishandlingens varighet over tid, den psykologiske bindingen mellom gjerningsmannen og offeret, og det at handlingene skjer skjult – i hjemmet, som skulle være et trygt sted. Den frykten for vold – følelsen av å leve i et trusselregime – som blir skapt, kan oppleves som langt verre enn de enkelte voldshandlingene»⁹.

Denne frykten nedtones ved bruk av fjernfremmøte og hvor en konfrontasjon «ansikt til ansikt» kan unngås.

Forsvarere som besitter kompatible lyd/bildeløsninger kan spare mye tid på reisevei, både

⁹ Rt 2004 s 844 (Øndessaken) premiss

til rettsmøter utenbys og til klientkonferanser der klienten sitter i fengsel med videokonferanseutstyr. Om politidistriktene etter hvert får slikt utstyr, kan forsvarer i større grad delta sammen med siktede/mistenkte i politiavhør fra sitt eget kontor. Dermed spares både tid og reisevei.

For domstolene er det særlig reisevei til det økte antallet dommeravhør ved barnehus som gir gevinst, ved at aktørene møtes i domstolens lokaler mens avhøret skjer på det aktuelle barnehuset.

7. Utkast til konkret lovtekst med kommentarer

En har merket seg høringsnotatets ønske om å gjøre endringer i en rekke bestemmelser, noe som kan føre til at reglene blir uoversiktlige og vanskelig tilgjengelige.

Politimesteren i Søndre Buskerud politidistrikt mener som nevnt at det er tilstrekkelig med en generell bestemmelse, hvor det er klart hvem som har myndighet til å beslutte, hva som er vurderingstema og hvilke saksbehandlingsregler som gjelder.

Denne fleksible lovgivningsteknikken åpner også for ny teknologisk utvikling. I dag er det utstyr på markedet som gjør deltakerne i videokonferanse i stand til å vise frem bilder, lage skisser og annet som også gjøres under rettsmøter med fysisk tilstedeværende parter i dag.

Med utgangspunkt i den svenske rättegångsbalkens § 10, tillater en seg å foreslå et lovutkast etter disse linjer:

Retten kan beslutte at siktede eller en aktør i rettsvesenet skal møte i rettsmøtet ved fjernfremmøte. Fjernfremmøtet overføres til rettsmøtet med lyd og bilde, eller bare med lyd.

Ved rettens vurdering av om fjernfremmøte skal besluttes, og om fjernfremmøte skal finne sted med lyd og bilde eller bare lyd, skal retten særlig legge vekt på:

- a) Den kostnad, ulempe eller sikkerhetsrisiko fysisk fremmøte innebærer, eller
- b) Om særlige grunner tilsier at hensynet til fornærmede eller et vitne tilsier det.

Parter som begjærer fjernfremmøte skal i så snart som mulig fremme sin begjæring overfor den domstol hvor rettsmøtet skal holdes, med samtidig kopi av begjæringen til motparten.

Ved utenrettslig dommeravhør i medhold av straffeprosesslovens § 239, gjelder første til tredje ledd tilsvarende.

Begrepet «Retten *kan* beslutte...» innebærer for det første at retten er kompetent myndighet for å beslutte. For det annet gir begrepet uttrykk for at retten har en fakultativ adgang til å beslutte fjernfremmøte, hvis hensynene taler for det. Begrepet indikerer at fysisk fremmøte fortsatt skal være hovedregelen.

Ved å bruke begrepet «*aktør i rettsvesenet*», henvises til legaldefinisjonen i straffelovens § 132a

annet ledd bokstav a-d. I tillegg til siktede er det altså en vid personkrets som omfattes, inklusive dommeren. Også tolker er omfattet.

Begrepet «skal møte...» indikerer at retten kan gi pålegg om fjernmøte, hvis vilkårene for øvrig er til stede. Formuleringen fratar partene/aktørene «vetoretten» til å nekte fjernfremmøte. Det vil for eksempel være praktisk i tilfeller der transportkostnadene ved fremstilling er svært store, og kostnadshensynene ikke står i forhold til de rettslige eller materielle spørsmål som skal behandles. Typisk vil det gjelde refengslinger. Den anklagedes ønske er et relevant moment, men det skal ikke være avgjørende.

«Rettsmøtet» i bestemt form indikerer at retten må ta konkret stilling til fjernfremmøte for hvert enkelt rettsmøte. Bruken av termen «rettsmøte» er en fellesbetegnelse for alle rettsmøter, enten de finner sted under etterforskning, saksforberedelse eller hovedforhandling. En stenger da ikke for bruk av ny teknologi i noen instanser.

Vurderingstema etter andre ledd blir etter bokstav a) om det foreligger en ressursgevinst opp mot de hensyn som taler imot fjernfremmøte. Også hensynet til å begrense rømmingsfare og beslag på store politiresurser til vakt hold anses som et relevant moment:

«Transporter av frihetsberövade kräver stora personella och ekonomiska resurser och det kan även av säkerhetsskäl finnas anledning att minimera antalet sådana transporter, t.ex. när det finns risk för fritagning»¹⁰.

I lys av fornærmedes forsterkede rettsstilling, og under hensyntagen til sårbare vitner, er bokstav b) hjemmelen for at vitnet kan avgi forklaring for eksempel fra politistasjonen. Det vil særlig være aktuelt i saker som gjelder vold i nære relasjoner, enkelte seksuelle overgrep, samt i saker hvor unge vitner er involvert.

Den svenske regjeringen har dette syn på saken, som tiltredes:

«Enligt regeringens mening måste den rädsla som brottsoffer och andra som deltar i domstolsprocessen kan känna tas på stort allvar. Åtgärder som kan bidra till att deras deltagande underlättas bör därför alltid noga övervägas. Användning av videokonferens kan vara en sådan åtgärd. ...

Regeringen anser ... att det bör finnas utrymme att beakta någons rädsla och att detta således bör kunna utgöra ett skäl för att få delta i ett sammanträde genom videokonferens. Det gäller inte minst vittnen och målsägande i mål om åtal mot personer som kan befaras vara knutna till organiserad brottslighet»¹¹.

Formuleringen «*særlige grunner*» i vårt utkast er hentet fra straffeprosesslovens § 284. Fordelen er at det blir samme vurderingstema for de to beskyttelsestiltak for vitnet, enten ved at tiltalte bortvises eller ved at vitnet beskyttes fra fysisk konfrontasjon ved fjernfremmøte.

Beslutningen om fjernfremmøte må inneholde bestemmelser om formen på fjernfremmøtet, jfr formuleringen «*om fjernfremmøte skal finne sted med lyd og bilde eller bare lyd*».

¹⁰ Prop. 2004/05:131 på side 95.

¹¹ Prop. 2004/05:131 på side 94.

Tredje ledd klargjør saksbehandlingsreglene. Antakelig vil påtalemyndigheten være den part som oftest begjærer fjernfremmøte. I fengslingsaker må begjæringen om fjernfremmøte være inntatt senest i fengslingsbegjæringen. Ved berammelse av hovedforhandlinger, må begjæringen medfølge anmodningen om berammelse. Det vises til at Riksadvokaten nylig har omerindret at forsvarer skal ha samtidig gjenpart av påtalemyndighetens korrespondanse med retten.

En har benyttet standarden «så snart som mulig» fordi de ulike situasjoner som omfattes ikke foranlediger noen faste tidsfrister.

Siden første til tredje ledd gjelder «rettsmøter», er det nødvendig å presisere at også utenrettslige dommeravhør av barn mv omfattes i utkastets fjerde ledd.

8. Enkelte særspørsmål

8.1 Felles regler for fjernfremmøte i sivilrett og strafferett?

Et særspørsmål er om reglene for sivile saker og straffesaker bør være felles, og plasseres i domstoloven. I Sverige er det løsningen. Da behøver man heller ikke detaljregulere for eksempel fengslinger etter utlendingsloven, slik høringsnotatet legger opp til, idet alle rettsmøter er omfattet av en generell lovbestemmelse.

En kan ikke se at avgjørende hensyn taler imot, så lenge domstolen foretar en konkret vurdering av de noe ulike hensyn som gjør seg gjeldende på det rettsområdet man befinner seg. Synspunktet får tyngde, selv om en er kjent med at Sverige bare har en prosesslov, mens vi har to.

8.2 Elektronisk lagring av fjernfremmøter

Ved at fjernfremmøte overføres elektronisk, foreligger også muligheten for å lagre rettsmøtet elektronisk.

Departementet bør ha oppfatninger om fjernfremmøtene skal lagres elektronisk, og eventuelt regulere dette særskilt i forskrift. Lagring vil bevare fullstendig notoritet omkring hva som rent faktisk fant sted under fjernfremmøtet, og kan forhindre tvist om faktum. En kan ikke se dette spørsmål utdypet i det nordiske lovgivningsarbeidet.

Skal for eksempel retten under domskonferanse kunne spille av vitneforklaringen gitt ved fjernmøte flere ganger? Er et slikt opptak et «dokument» i straffesaken etter straffeprosesslovens § 242? Skal partene kunne be om opptaket i forbindelse med anke? Bør fjernfremmøte i fengslingsaker avspilles av lagmannsretten ved ankebehandling? Kan en part kreve at domstolen skal skrive ut et fjernfremmøte, slik at det foreligger i papirformat?

En nøyer seg i denne omgang med å skissere enkelte problemstillinger, uten å drøfte hvordan reguleringen eventuelt bør finne sted.

8.3 Forsvarlige ytre rammer rundt fjernfremmøtet

Teoretisk kan det tenkes situasjoner der den fjernfremmøtte ikke avgir en uforbeholden forklaring på grunn av ytre press som aktørene i rettsmøtet ikke kan iaktta. En kan tenke

seg at noen sitter utenfor bildekanten og øver påtrykk. Det må følgelig legges til rette for at den fjernfremmøtte forklarer seg under forsvarlige forhold. Herunder må det være på det rene at identiteten til den fjernfremmøtte er korrekt.

Antakelig vil dette være mest praktisk å regulere i den bebudede forskriften om gjennomføringen av fjernfremmøte.

Mest betryggende er det om den fjernfremmøtte møter hos politiet, ved en domstol, ambassade eller ved en av Forsvarets fasiliteter med ny teknologi. Men forskriften bør ikke stenge for at fjernfremmøte også kan skje annet sted, for eksempel ved en privat bedrift i Norge eller hos offentlig myndighet i utlandet. En kan for eksempel tenke seg fjernfremmøte på en oljeplattform i Nordsjøen, eller på en utenlandsk ambassade i et land hvor Norge ikke har diplomatisk tilstedeværelse.

En bør ikke stenge for at norske myndigheter reiser med mobilt utstyr til utlandet, for å gjennomføre fjernfremmøte derfra, i samarbeid med den aktuelle stat. Som eksempel skal nevnes at Oslo politidistrikt for noen år tilbake etterforsket mistanker om at en norsk borger skulle ha forgrepet seg på en gutt i Gambia. Det ble da nødvendig å hente gutten med verge til Norge flere ganger: Først til dommeravhør, deretter til hovedforhandling i tingretten og to ankerunder i lagmannsretten. Ved å sende en tjenestemann med mobilt utstyr til Gambia i stedet etter rettsanmodning, ville kostnadene blitt lavere og ulempene for barnet mindre.

8.4 Særlig om fotoforbudet i domstollovens § 131a og offentlighetsprinsippet

Domstollovens § 131a forbyr fotografering, filmopptak og opptak under forhandlingene i retten. For ordens skyld bør presiseres at forbudet ikke gjelder for bruk av video/opptaksutstyr ved fjernfremmøte, selv om det av naturlige årsaker vil fanges opp av den alminnelige rettsstridsreservasjonen ved tolkning av straffebud.

I forlengelsen av dette, er det også et spørsmål hvordan offentlighet i rettspleien skal håndteres. Antakelig vil ikke tilstedeværelsesoffentlighet gjelde på stedet der fjernfremmøtet skjer, men i retssalen der selve rettsmøtet fysisk finner sted.

Søndre Buskerud politidistrikt, Drammen
13. juli 2009

Per Møtten Sending
Fingeravde politimester

Sjak R. Haaheim
Politioverkokat